

Cnemo rationabilium doctorum frenum correctionis, quod uel linguam cohibere a malo, uel in arcum uitæ uiam ire cogatur. Nemo indumenta salutis quibus spiritualiter calefieret, populo gentium uilia suadendo contulerat, sed eret nancq; super illum homo, si aliquis ratione uentens, eius stultitiam deprimendo corrigeret.

Et si quis uobis aliquid dixerit: Dicit quia Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos.) In Luca scriptum est: Quia dixerunt Domini eis ad illos: Quid soluitis pullis & apte satis: Multos quippe habebat Dominos, qui non uo dogmati & superpositione deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad uarios diuersosq; miser raptabatur errores, ad simulacra muta, prout ducebatur incedens.

Zach. 9. Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem: Dicit filia Sion, &c.) Hoc in Propheta Zacharia scriptum est: Filia Sion, Historialiter Hierusalem totam uel Sion, quæ in arte posita erat dicit: Spiritualiter uero sancta significat Ecclesiam, ad quam Christus uenire dignatus est. Quod dicit: Rex tuus, ac si dicat, non extraneus, non alienigena, sed proprius, mansuetus, id est, non ferox & immitis, ut cæteri, ipse enim de se ait: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.

Matth. 11. Eunt autem discipuli fecerunt, sicut præcepit eis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum.) Qui soluendo pullo contradixerant, audito Domini nomen, quiescunt, qui ueniuntibus ad salutem Gentium doctoribus oblitescunt, eatenus suas tenebras defendunt, donec miraculis adstantibus, ueri possessoris ac Domini uirtus emicuit, ac postquam fidei dominicæ potestas apparuit, cedentibus passim aduersariorum quærelis liber credentium coetus ad Deum, quem corde portaret, adducebatur.

Et imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.) Vestimenta Apostolorum uel doctrina uirtutum uel dissolutio scripturarum, uel certe Ecclesiasticorum dogmatum uarietates intelligi possunt, quibus ille corda hominum ante nuda & frigida quo Christo possessore digna fiant, operiunt.

Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia.) Portante Dominum alio uestimenta sua in uia sterunt, quia sancti martyres propriæ fidei carnis amicum exuentes, simplicioribus Dei famulis uiam suo sanguine parant, ut uidelicet in offenso gressu mentis ad supernæ moenia ciuitatis, quo Iesus ducitur incendant. Item saluator noster a Ierusalem se dens Hierusalem tendit, quando uniuscuiusq; fidelis anima, regens uidelicet iumentum suum, ad pacem intimæ uisionis ducit iumentum, sed & etiam cum sanctæ Ecclesiæ uniuersaliter præfider, eam quæ in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem uestimenta sua in uia sterunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad Deum temperent, uel exempla bona sequentibus præbeant.

Alij autem cedebant ramos de arboribus, & sternebant in uia.) Frondes uel ramos de arboribus cedunt, qui in doctrina ueritatis, uerba atq; sententias patrum decori eloquia cerpunt, & hæc in uia Dei ad auditoris animum ueniens humilli prædicatione submittunt.

Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant, &c.) Præcessit quippe Iudaicus populus, secutus est Gentilis, & quia omnes electi, siue qui in Iudæa esse poterant, siue qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt, & credunt qui præeunt, & qui sequuntur, osanna clamabant. Osanna autem Latina lingua saluator dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præfentes querunt, & benedictum qui uenit in nomine Domini consistentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atq; sequentium populorum.

HEBDO. III. ANTE NATAL. DOMINI. HOC EST, DOMINICA
II. Aduentus. Epistola beati Pauli Apostoli ad Romanos Cap. XV.

Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientiæ & solaci det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, ut unanimes uno ore

A honorificetis Deum & patrem domini nostri Iesu Christi. Propter quod suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit uos in honorē Dei. Dico enim Iesum Christum ministrum fuisse circumcisionis. Propter ueritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea cōfitebor tibi in Gentibus, & nomini tuo cantabo. Et iterum dicit: Letamini Gentes cum plebe eius. Et iterum: Laudate omnes Gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi. Et rursum Esaias ait: Erit radix Iesse, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt. Deus autem spei, repleat uos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe & uirtute spiritus sancti.

Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.) Propter nos enim scriptum est: Quod Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera, ut nos sciamus, quia hæc sunt Allegoricę duo Testamenta. Propter nos scriptum est: Quod populus manducauit Manna, & bibit aquam de petra, ut intelligamus, quia spirituales escam potumq; biberunt. Bibebant autem de spirituali, cōsequenti eos petra. Petra autem erat Christus. Hæc & his similia ad nostram doctrinam sunt scripta, quibus per saluatoris aduentum sunt manifestata, qui autē intelligunt quæ scripta sunt, illud sine dubio inuenient, quod sequitur, id est, ut per sapientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus ad Deum, quam habere non potest ille, qui nec credit, nec intelligit scripturas.

Deus autem patientiæ & solaci det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum.) Grandis Dei est ista benedictio, ut unū sapient omnes, atq; unum sentiant, & sicut sibi ita unusquisq; uelit & proximo. Multum enim ualet unanimi tatis gratia, unde saluator ait: Si duo uel tres in unum consenserint, quæcunq; petierint a Deo fiet eis. Aiunt Iudæi de illis, qui in Psalterio dicuntur, filij Choræ, quorū nomina in Exodo in ueniunt, id est, Asyr, qui eruditio & Helchana, qui possessio Dei, & Abiasaph, qui cōgregatio patris interpretatur, quod cum pater eorū peccasset, & una cum Dathan & Abyron segregaret se a cœtu nephario, & sequestrati unanimiter ad Deum præces fudisse atq; exauditos esse, & non solum ueniam pœnæ, sed & Prophetiæ gratiam meruisse, & hoc quoq; eis a Deo præstitum, ne quid triste Prophetare iuberent, & ob hoc omnes Psalmi, quicunq; nominibus eorum ad titulatur, nihil triste aduersus peccatores, aut asperum continent, hoc protulimus, ut quanta sit nnanimitas monstraremus.

Ut unanimes uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi.) Vnum nancq; os dicitur, ubi unus atq; idem per diuersorum omnia sensus & sermo procedit, & quia potest fieri, ut & in malitia aliqui unanimitate consentiant, & unum sapiant in peius, ob hoc addidit: Secundum Iesum Christum.

Propter quod suscipite inuicem sicut & Christus suscepit uos in honorē Dei.) Ad illud respicit, ubi occasione mundorum uel immundorum ciborum diuersa sentientes, ab inuicem discrepabant, ac si diceret: Nihil de immunditia animalium iudicetis, sicut & Christus immunditias credentium reputauit. Qui nullius obruit delictum, nec alicui reputauit peccatum, sed omnes in honorem suscepit. Quos enim suscepit Christus, docet eos ita agere debere, ut uidentes homines opera eorum bona glorificent patrem, qui in caelis est.

Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, propter ueritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum.) Duplici modo hoc intelligi potest, siue quod circumcisionem in carne sua suscepit ipse, ut ex semine Abraham ueniens completeret in se ipso, quæ patribus fuerant repromissa, siue ut in carne sua minister circumcisionis fuisse dicatur: de qua idem Apostolus dicit: Non qui in manifesto Iudæus est, neq; quæ in manifesto in carne circumcisio, sed qui in occulto Iudæus & circūcisione cordis, quæ spiritu non litera sit, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est, per huiusmodi circumcisonem certum est patrum promissiones esse completas.

C Gentes autem super misericordiam honorare Deum.) Sicut audire debet, quia illis Deus gratuitam misericordiam donauit, cui enim plus dimittitur, plus diligere debet.

Primaf. Sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in Gentibus, & in nomine tuo cantabo.) Tolle Iudæis arrogantiam, dum Gentium salutem docet esse prædictam, quamuis ipsis non fuerit nunciatum, Christus in Gentibus constituitur. Et iterum dicit:

Laudate omnes Gentes Dominum, & magnificate eum omnes populi.) Hæc uox Apostolorum est, prouocatum ad baptismum nouellum populum, ac si diceret: Vos omnes Gentes, qui relictis simulacris, accessistis ad Deum per fidem, laudate eum, quod David dicit: Magnificate eum omnes populi, & hortat eos, qui ex Iudæis fuerant conuersi. Quod titulus ille pronunciauit, quem super crucem Pilatus posuit, scriptum Hebraicæ, Græcæ & Latinæ, id est, Rex Iudæorum.

Es. 11. Orige. Et rursum Esaias ait: Erit radix Iesse, & qui exurgit regere Gentes in eum Gentes sperabunt.) Quoniam Iesse interpretatur in nostra lingua, est mihi. In aduentu ergo Christi omnes, qui credit ei, conuenienter dixit: Est mihi, quali dicit ille, de quo Moyses dixit: Qui est, misit me ad uos, ipse est mihi, hoc est, in ipsum credo, & ipse est qui surrexit ex radice Iesse, & in ipso Gentes sperabunt.

Deus autem spei repleat uos omni gaudio, ex pace in credendo, ut abundetis in spe, & uirtute spiritus sancti.) Quia superius dixerat: In eum Gentes sperabunt, coniungit grater: Deus spei, si enim scriptum fuisse superius, in ipsum Gentes credit, adiecit sine dubio, Deus fidei, sed quia ab sperando Gentes posuit, ideo Deum spei inuocat super eos, qui sperant in eum, à quo eis & benedictionis munus precatur augeri. Est autem benedictio huiusmodi, ut repleatur omni gaudio, & omni pace, quod de Christo recte intelligitur, qui pacificauit per sanguinem suum, non solum quæ in terris, sed etiam quæ in cælis. Omni gaudio & pace impleti, uidetur mihi difficile exponi. Pax fidelium in spe debet esse futura, ubi

D gaudium perpetuum & pax certa permanet, abundantia uero spei in uirtutibus consistit.

EVANGELIUM LVCE. CAP. XXI.

L Runt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura Gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, arefcentibus hominibus præ timore & expectatione quæ superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes cælorum mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate magna & maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita uestra, quoniam adpropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam & omnes arbores. Cum producunt iam ex se fructum scitis, quoniam prope est æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt.

L Runt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura Gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.) Quod uero dicit: Erunt signa in sole & luna & stellis, præcursores uicini eiusdem iudicii, quasi nuntius indicat. E quibus est, & illud. Propheta: Sol uertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies Domini magnus & manifestus. Item quod Lucas ait: Et in terris pressura Gentium, ipsum esse reor, quod Antichristi tempora describens Matthæus, dicit: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo neque fiet. Quod autem Lucas subiungit, præ confusione sonitus maris & fluctuum, præco est illius, quot inter cætera mutabilia seculi, Ioannes mare habiturum conspexit.

Arescen

A Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient uniuerso orbi, nam uirtutes cælorum commouebuntur.) Credo ipsum iudicium aduentum hac sententia designari, quando iuxta alterius loci parabolam omnes, hoc est, & prudentes & fatuæ uirgines in solito clamore suscitatis lampades ornant, id est, sua secum opera numerant, pro quibus maximo cum timore iam, iamque instantem æterni discriminis expectant euentum. Tunc itaque superueniente uniuerso orbi timore, & expectatione districte examinis, multi qui in hoc mundo florere uidebantur, cum sine fructu cõspererint, arefcent, tunc fides, quæ sine operibus uixerat, probante se iusti iudicis igne marcescent.

Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate magna & maiestate.) In potestate magna & maiestate uisuri sunt, quem in humilitate posuit audire noluerunt, ut uirtutem eius tanto tunc districte sentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius pacem non inclinant. Sed quia hæc contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem uerba uertuntur. Nam subditur:

His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita uestra, quoniam adpropinquat redemptio uestra.) Cum plagæ, inquit, mundi crebescunt, cum terror iudicii uirtutibus commotis ostenditur, leuate uos capita, id est, exhilarate corda, quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, prope sit redemptio, quam questistis. Leuate itaque capita est omnino mentes nostras ad gaudia patriæ cœlestis erigere. Quod autem calcari mundus, ac despici debeat, prouida Dominus comparatione manifestat. Nam sequitur:

Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas, ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote, quoniam prope est regnum Dei.) Aperte ergo docet, quia sicut ex fructu arborum uentura æstas agnoscitur, ita ex ruina mundi prope esse cognoscitur regnum Dei, quibus profecto uerbis ostenditur, quia fructus mundi ruina est. Ad hoc enim crescit ut cadat, ad hoc germinat ut quæcunque germinauerit, cladibus consumat. Bene autem regnum Dei ætati comparatur, quia tunc mæroris nostri nubila transeunt, & uite dies æterni subtilis claritate fulgescunt, quæ omnia cum magna certitudine confirmantur, cum sententia subigitur, qua dicitur:

B Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.) Multum quippe commendat Dominus, quod ita pronunciat, quod ammodo, si dici fas est, iuratio eius: Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Generationem autem, aut omne hominum genus dicit, aut specialiter Iudæorum.

Cælum & terram transibunt, uerba autem mea non transibunt.) Cælum quod transibit non æthereum, siue sidereum, sed æreum, à quo & aues cœli, & nubila cœli cognominantur, intelligere debemus. Si autem cælum & terra transibunt, mouere potest, quo modo dicat Ecclesiastes: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra uero in æternum stat, sed aperta ratione cælum & terra per eam quàm nunc habent speciem, transeunt. At tamen per essentiam sine fine subsistunt: Præterit enim figura huius mundi. Et ad Ioannem Angelus: Erit, inquit, cœlum nouum & terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cælum igitur & terra, & transibit & erit, quia & ab ea, quam nunc habet specie, per ignem tergetur, & tamen in sua semper natura seruabitur.

HEBDOMADA. II. HOC EST, DOMINICA TERTIA

Aduentus, ante natalem Domini, Epistola Beati Pauli Apostoli ad Corinthios I. Corinth. III. Capite.

S I nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores misteriorum Dei. Hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. Mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum iudico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, Deus

F 3 minus

minus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quo adulescens ueniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordis eorum. Et tunc laus erit unicuique à Deo.

Ioh. 1.

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Id est, non ut æquales Christi, hoc est dicere, non dicam Pseudoapostolos, sed ne Apostolos quidem nimia laude honorare debetis, sicut alio loco dixit: Nunquid Paulus crucifixus est pro uobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? quia baptismatis homo minister est, autor uero Deus, sicut legimus: Super quem uideris columbam descendentem, hic est qui baptizat in spiritu sancto.

Hic iam querit inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Hæc interrogantis uox est, hic queritur, id est, in presenti seculo, iam uos putatis conscientias iudicare humanas. Quod dicit, queritur, subauditur ab omnibus, ut fidelis quis inueniatur? Si uis qui mittitur, siue de his ad quos mittitur, ut fidelis & seruus prudens inueniatur. Aliter, tanquam si diceret, hic iam forsitan aliquis dispensatorum merita presumat extollere, & ausus est ante tempus iudicij de conscientijs iudicare.

Mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico, nihil mihi conscius sum. Quod dicit: Mihi pro minimo est, ac si dicat, pro nihilo mihi est, ut à uobis iudicer. Humanum iudicium ideo uocauit, quia frequenter in eo ueritas & iustitia frustratur. Humanum uero diem, ipsam humani iudicij reuelationem dixit: Neque me ipsum iudico, inquit, id est, me ipsum non culpo, quia nihil mali in me scio, neque conscius sum. Aliter: Mihi pro minimo est, id est, esse aliquid, ut ab humano die, id est, humane laudis gratia uel fauore non capior, ut illud: Diem hominis non desiderauit, id est, consolationem, cuius iucunditas carnalem mentem potest capere, non queriui. Sed neque me ipsum iudico, id est, neque me ipsum alicuius meriti esse pronuntio, quia plus credo conscientie meae, quam laudi ex aliena æstimatione uenienti. Quando possum iudicare conscientiam meam, quando examinare potero, quo animo facio, quicquid facio, quantum possum homines de alio iudicare, plus homo utique de se ipso, sed Deus plus de homine, quam homo de se. Homo enim uidet in facie, Deus in corde.

August.

Sed non in hoc iustificatus sum. Id est, in hoc tempore, aut si forte nullum crimen admisi, ideo non peccaui. Si hoc Paulus dicit, quid nos dicere debemus? qui longe ab illius meritis distamus. Aliter: Non in hoc iustificatus sum, hoc est dicere, ne hoc quidem mihi ad iustitiam proficit, si nolum laudari, qui me indignum laude cognosco.

Eccle. 1.

Qui autem iudicat me, Dominus est. Ac si diceret: Cuncta hæc, quæ homo propriæ æstimationis affectum probare se credit, diuino sunt referenda iudicio, qui nouit non solum de operibus, sed & de cogitationibus iudicare.

Itaque nolite ante tempus iudicare, &c. Id est, nolite ante iudicij tempus de laude hominis ferre sententiam, quia scriptum est, ne laudes hominem in uita sua.

Et tunc laus erit unicuique à Deo. De humana laude se habere sermonem hic euidenter ostendit, cum dicit, meritorum ueritatem, in sola Dei laude consistere, ille uero laudabilis est, quem Deus laudauerit, qui omnia occulta & inuisa cognoscit.

EVANGELIUM MATTHÆI. CAP. XI.

Vm audisset Ioannes in uinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi: Tu es qui uenturus es an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, que audistis & uidistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur.

Et

A Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in deserto uidere? Harundinem uento agitatum? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam. Dico uobis, & plus quam Prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.

Cvm audisset Ioannes in uinculis opera Christi mittens, duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Qui uenturus est, id est, quem Prophetæ uenturum prædicarunt. Non ait: Tu es qui uenisti, sed tu es qui uenturus es, & est sensus, mada mihi, qui interficiendus ab Herode, & ad inferna descensurus sum, utrum te & in inferis debeam nuntiare, qui nuntiaui superis, an non conueniat filio Dei, ut gustet mortem, & alium ad hæc sacramenta missurus es.

Beda.

Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ uidistis & audistis, cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur, & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

Fulgent.

Aliud enim tantum audierunt, aliud tantum uiderunt: Audierunt enim quod surdi audirent, quod pauperes Euangelizarentur: uiderunt autem cæcos uidentes, claudos ambulantes, leprosos mundatos. Renuntiate Ioanni, &c. Ac si diceret, nuntiate Ioanni, quia ego sum de quo Propheta dicebat: Deus ipse ueniet, & saluos nos faciet. Cæci uident, ut impleatur illud Propheticum: Tunc aperientur oculi cæcorum. Claudi ambulat, ut impleatur: Tunc saluet sicut ceruus claudus. Surdi audiunt, ut impleatur: Et aures furdorum patebunt. Spiritu uitaliter Ioannes legem significat: Ergo Ioannes in uinculis lex uincta in Iudæis, misit duos

Esa. 35.

B Scribas & Phariseos: Tu es lex interrogat Christum, ut eum prædicet. Respondit Iesus: Cæci uident, ac si diceret, tempus illud aduenit, ut cæci qui solem iustitiæ prius non uidebant, iam impletur in eis: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Et claudi qui terrenis adhaerebant, & de celestibus minime cogitabant, per mansuetudinis humilitatem, ad terram uiuentium currant, ut impleatur in eis: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Et leprosi, qui immensa uirtuorum mole grauati languebant, poenitentiam agentes, consolationem accipiant, & impleantur in eis: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et surdi, qui audiendi aures minime habebant, iam modo iustitiam cordis auribus hauriant, & impleatur in eis: Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi satiabuntur. Et qui prius mortui erant Deo, & uiuebant seculo, misereantur per poenitentiam animæ suæ, & uiuant, & impleatur in eis: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et qui prius pauperes erant uirtutibus, impleantur spiritu sancto, & Euangelizent, ut dicatur de his: Quam pulchri super montes pedes Euangelizantium patrum, Euangelizantium bona.

Esaie. 35.

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus. Quid est ergo dicere, beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me? nisi aperta uoce abiectionem mortis suæ humilitatemque signare. Ac si patenter dicat, mira quidem facio, sed abiectionem perpeti non dedignor, quia ego moriendo subsequor. Cauendum ualde est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa uenerantur.

Grego.

Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in deserto uidere? &c. Hoc uidelicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe, mox ut aura contigerit, in partem flectit, & quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur, qui mox fauore, uel detractio tangitur, in partem quilibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit, hilarescit, extollitur, totumque se quasi ad gramina flectit, sed si inde uentus detractiois eruperit, unde laudis aura ueniebat, mox hunc

F 4 quasi

C quasi ad partem alteram ad uim furoris inclinat. Sed arundo uento agitata Ioannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cuiuslibet ira asperum faciebat, nec prospera hunc erigere, nec aduersa nouerant inclinare.

Sed quid existis, uidere hominē mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur iu domibus regum sunt.) Camelorum etenim pilis uestitus Ioannes fuit se describitur. Non ergo cœlesti, inquit, sed terreno regno militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, sed solis exterioribus dediti, presentis uitæ molliti sunt, & delectationē querunt. Ne mo ergo existimet in luxu, atq; studio uestium, peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de uestimentis sui asperitate laudasset. Quamuis hoc quod Ioannes non esset uestitus mollibus dicitur, per significationem intelligi aliter potest. Mollibus enim uestitus non fuit, quia uitam peccantium, non blandimentis fouit, sed uigore asperæ inuentionis increpauit, dicens: Genimina uiperarum, quis uobis demonstrauit fugere a uentura ira?

Matth. 3.

Sed quid existis, uidere Prophetam? & iam dico uobis & plusquā Prophetam.) Prophetæ quippe ministerium est, uentura dicere, non etiam demonstrare. Ioannes ergo plusquam Prophetæ est, quia eum, quem præcurrere Prophetæ ueritatem ostendendo nunciabat.

Hic est de quo scriptum est: Mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparauit uiam tuam ante te.) Quod Græcæ ἄγγελος, Angelus Latine nuntius dicitur. Recte ergo, qui nunciare supernum iudicem mittitur, Angelus uocatur, ut dignitatem seruet in nomine, quam explet operatione. Alium quidem nomen est, sed uitæ nomine inferior non est. Sed & omnes qui sacerdotij nomine censentur, Angeli uocantur, Prophetæ attestante, qui ait: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Nec non etiam unusquisq; fidelium, in quantum sufficit, in quantum gratiam supernæ aspirationis accipit, si à prauitate proximum reuocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum uel supplicium erranti denunciat, cum uerba sanctæ admonitionis intendit, profecto Angelus existit.

Mal. 2.

HEBDOMADA I. ANTE NATALEM DOMINI, HOC EST,

Dominica quarta Auentus, Epistola Beati Pauli Apostoli ad Philippenfes. Cap. III.

Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.) Huius Epistolæ expositionem in Hebdomada post Pentecosten uicesima quarta require.

EVANGELIUM IOANNIS CAPI.

Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum, ut interrogarent eum. Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum. Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Nō sum. Prophetæ es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam Domini, sicut dixit Esaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Helias, neq; Propheta? Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aquam, medius autem uestrum stetit quem uos nescitis. Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calciamen-

A calciamenti. Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.

Miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus.) His uerbis Ioannis humilitas commendatur, qui cum tantæ uirtutis esset, ut Christus credi potuisset, elegit solide subsistere in se, ne humana opinione raperetur inaniter super se. Nam confessus est, & nō negauit, confessus est, quia nō sum ego Christus. Sed quia dixit, non sum, negauit plane quod non erat, sed non negauit quod erat, ut ueritatem loquens, eius membrum fieret, cuius sibi nomen fallaciter non usurparet.

Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit, non sum.)

Timendum est enim, ne minus intelligentes contraria putent Ioannem dixisse, quàm Christum. Christus dixerat: Helias iam uenit, & ipse est Ioannes Baptista. Ioannes interrogatus, respondit: Non sum Helias, utriq; enim ueritatem dixerunt. Si proprietatem interrogos Ioannes Ioannes est, & Helias Helias est. Ioannes autē recte de proprietate personæ respondit, nō sum Helias. Dominus uero de præfiguratione recte dicit: Ipse est Helias. Nec Ioannes factus, nec Dominus factus, ipsa præfiguratione uenit iste, qua proprietate uenturus est Helias.

Ioannes igitur in spiritu Helias erat, in persona Helias non erat. Quod ergo Dominus fateatur de spiritu, hoc Ioannes denegat de persona, quia & iustum sic erat, ut & discipulis Dominus spiritalem de Ioanne sententiam diceret: Et Ioannes in turbis carnalibus, non de suo spiritu, sed de corpore responderet.

Propheta es tu? Et respondit, non.) Ideo Prophetam se esse non dicit: Quia maiorem se Prophetis esse cognoscit, quia quem Prophetæ uenturum fore dixerunt, iste digitus demonstrauit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Dixerunt ergo ei: Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam Domini, sicut dixit Esaias Propheta.)

Vocem se esse Ioannes asserit, quia uerbum præcedit. Primum enim uox sonat Ioannis, ut uerbum sequatur. Auentum itaq; dominicū præcurrens uox dicitur: Quia per eius mysterium patris uerbum ab hominibus auditur. Illud scilicet, de quo Ioannes ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ ac destitutæ Iudææ, solatiū redemptoris adnunciat. Quid autem clamat, insinuat cum subiungit: Dirigite uiam Domini, sicut dixit Esaias Propheta: Via Domini ad eor dirigetur, cū ueritatis sermo humiliter audis, uia Domini ad eor dirigetur, cum ad præceptum uitæ præparatur.

Esai. 40.

Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Helias, neq; Propheta? Quod quia non studio cognoscendæ ueritatis, sed malitiæ exercendæ emulationis dicitur. Euangelista tacite innotuit, qui subiunxit, dicens: Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis, ac si aperte dicat: Illi Ioannem de suis actibus requirunt, qui doctrinā nesciunt querere, sed in uidere.

Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua.) Ioannes non spiritu, sed aqua baptizatorum corpora lauit, sed rāmen per ueniam non lauat. Quis ergo baptizat, qui peccata per baptismum non relaxat, nisi ut præcursoris suæ ordinem seruans, qui nasciturum nascendo præueniret, baptizatum quoc; Dominum baptizando præueniret, & qui predicando factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor eius fieret imitatione lacramenti.

Medius autem uestrum stetit, quem uos nescitis.) In medio ergo hominum & stetit saluator asseritur & nesciri, quia per carnem apparet, & uisibilis sicut corpore & inuisibilis maiestate.

Lucas

Beda. Lucas enim in hoc loco ait: Ipse nos baptizauit in spiritu sancto & signi, hoc est, & purgatione sanctificationis, & probatione tribulationis. Potest autem idem spiritus sancti etiam nomine ignis sanctificatus intelligi, quia & incendit per amorem, & per sapientiam corda que replet illuminat.

Grego. Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est. Sic namque dicitur: Ante me factus, ac si dicat: ante me positus. Post me ergo uenit, quia postmodum natus. Ante me autem factus est, quia mihi prelati, sed hæc paulo superius dicens, etiam prelationis eius causas aperuit, quia prior me erat, ac si aperte dicat: Inde me etiam post natus superat, quo cum natiuitatis suæ tempora non angustant. Nam qui per matrem in tempore nascitur, sine tempore est à patre generatus. Qui quantæ reuerentiæ humilitatem habeat subdendo manifestat.

Cuius non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calciamenti, &c.)

Mos apud ueteres fuit, ut si quis eam quæ sibi competeret accipere uxorem noller, ille ei calciamentum soluere, qui ad hanc sponsum iure propinquitatis ueniret, quid igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsum apparuit, de quo & iste Ioannes dicit: Qui habet sponsum sponsum est, sed quia Ioannem homines Christum esse putauerunt, quod & iste Ioannes negat. Recte se in dignum esse ad soluendum corrigiam eius calciamenti denunciat, ac si aperte dicat: Ego redemptoris uestigia denudare non ualeo, quia sponsum nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi & aliter potest, quis enim nesciat, quod calciamenta ex mortuis animalibus fiant, incarnatus uero Dominus ueniens, quasi calciatus apparuit, qui in diuinitate sua morticina corruptionis nostræ assumpsit, sed huius incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Corrigia ergo calciamenti, est ligatura mysterii. Ioannes itaque soluere corrigiam calciamenti eius non ualet, quia incarnationis mysterium, nec ipse inuestigare sufficit, qui hanc per Prophetiæ spiritum agnouit.

Soluere calciamentum nudare est membra, quæ ab ipso teguntur, & nudum uerbum, id est, diuini sermonis euidentissime quis poterit speculando explicare sermonem, nisi forte aliquibus imaginibus explicare, & hoc est quod dicit: Non sum dignus, id est, non sufficit omnia Christi ad liquidum, sublato uerborum uelamine, reuelare mysteria.

Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizans.)

Bethania uilla est in secundo ab Helia miliario, in latere montis Oliueti, ubi saluator Lazarum suscitauit. Bene præcursor Domini nostri in Bethania dicitur baptizasse, nam Bethania domus obedientiæ interpretatur, ut demonstraret per obedientiam fidei omnes ad Christi baptismum debere peruenire.

HACTENVS DIERV DOMINICARVM FESTIUITA

tumque multarum expositiones, iuuante Christo,

absoluimus. De hinc Sanctorum

Martyrum, Virginum & Con-

fessorum expositiones

ponemus.

IN NATALI APOSTOLORVM EPISTOLA

Beati Pauli Apostoli ad Romanos Capite. VIII.

Cimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam quos præcuiuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem

autem prædestinauit hos & uocauit. Et quos uocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, illos & magnificauit. Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio suo non percipit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat. Quis est qui cõdemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio non angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius. Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Cimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.)

In tantum enim omnia cooperantur in bonum, & collaudant hi qui diligunt Deum, ut & ipse spiritus adiuet, nec dedignetur diuina natura dux esse itineris ad bonum.

His qui secundum propositum uocati sunt sancti.) Id est, secundum quod propositum, non ex operibus legis, nec legalibus sacrificijs, sed sola fide & sanguinis sui effusione, saluare quos præcuiuit credituros, & quos gratis uocauit ad salutem, multo magis glorificauit operantes.

Nam quos præcuiuit & prædestinauit.) Prædestinare non idem est quod præcuiuit, quia præcuiuita prædestinationem ratione præcedit. Nam quos præcuiuit bonos prædestinatione, reddit beatos. Ergo quos præcuiuit conformes Christi futuros in uita, uoluit atque propositum, ut fierent conformes in gloria, sicut dixit: Qui configurabit corpus humilitatis nostræ conformi corpori claritatis suæ. Philip. 3.

Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.) Secundum quod unigenitus dicitur, fratres non habet, hoc est, secundum diuinitatem. Secundum id autem quod primogenitus dicitur, fratres habet, hoc est, secundum humanitatem, unde est & illud: Primogenitus ex mortuis, ut sit ipse primatum tenens ex resurrectione mortuorum.

Quos autem prædestinauit hos & uocauit.) Non putemus, quod prædestinatio uim nolentibus faciat. Vocando autem uolentes colligit non inuitos, uocant autem ut per prædicationem credant. Credentes autem per baptismum iustificantur, & postmodum magnificantur, id est, glorificantur, aut nunc in uirtutibus gratiarum, aut postmodum in beata uenturi seculi resurrectione.

Et quos uocauit hos & iustificauit, quos autem, &c.) His qui secundum propositum bonum & bonam uoluntatem, quam circa Dei cultum gerit uocantur, ipsi sunt qui secundum propositum uocati dicuntur, & isti sunt qui uocati iustificantur & iustificati glorificantur. Illa gloria in præsentis seculo, de qua Apostolus ait: Nos autem omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à gloria ad gloriam in futuro, cum corpus humilitatis nostræ surget in gloriam.

Quod uero superius ait: Conformes fieri imaginis filij eius sic intelligitur, quia sicut ille, im mortale corpus habebimus, conformes facti in hac parte, non patris imaginis, aut spiritus sancti, sed tantummodo filij, quia de hoc fides sana accipitur: Verbum caro factum est. Potest & sic accipi, ut quemadmodum nobis ille mortalitate, ita nos illi efficiamur immortalitate conformes. August.

Quid

C Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Vult ostendere, quod nemo possit nocere, uel impedire eos qui diligentes Deum diliguntur à Deo, quo minus gloriam, quæ promissa est, consequantur, eo quod perfecta, quæ in illis est, charitas foras omnem cauillam mortalis timoris expellat.

Origenes. Quomodo pro nobis sit Deus manifestum est ex his, quæ supra exposuit, id est, quod spiritus Dei habitat in nobis, uel quod Christus est in nobis, uel quod spiritu Dei agimur & spiritu adoptionis accepimus, uel quod sumus filij Dei, & heredes & coheredes Christi, uel quod primicias spiritus accepimus, & quod ipse spiritus interpellat pro nobis, uel quod omnia nobis cooperantur in bonum, uel quod secundum propositum uocati sumus, & præcogniti, & iustificati, & prædestinati, & glorificati. Horum etenim omnium ueluti anacephalosi utens, & simul omnia repetens, ait: Quid ergo dicemus ad hæc, hoc est, ad hæc omnia quæ supra diximus, quia si sic Deus pro nobis est, ut hæc nobis cuncta concesserit, quis esse aduersum nos poterit?

Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.) Permisit tradi, ut tradentis maneret libertas arbitrij, & nobis per dominicas passiones patientiæ proponeretur exemplum. Sed pro nobis omnibus, hic aduerte, quod non pro aliquantibus, sicut prædestinationis error estimat, sed pro omnibus tradidit illum.

Orig. Non solum pro sanctis, nec solum pro magis, sed pro & minimis omnino, qui sunt in Ecclesia tradidit filium proprium patris, & ideo nullus in Ecclesia scandalizandus, uel contemnendus est.

Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quid potest habere charitas, quod nobis neget, qui filij unicum non negauit? Ac si diceret: Nulla est, siue uisibilis, siue inuisibilis creatura, quæ filio possit equari. Etenim creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso omnis nobis creatura donabit? Et hoc dupliciter intelligendum, si enim habeamus in nobis Christum, secundum hoc quod uerbum & sapientia & ueritas, & iustitia, & pax est, & cætera omnia quæ de eo scripta sunt, cum hac plenitudine uirtutum nobis omnia donabuntur, ut omnia quæcunq; creauit Deus uisibilia & inuisibilia, occulta & manifesta, temporalia & æterna, cum Christo pariter habeamus, & alio modo, cum ipso omnia nobis donauit, hoc est, ipsi ut hæredi, nobis uero ut coheredibus, eius pariter cum ipso nobis uniuersa perfrui dabitur creatura.

Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat.) Videtur mihi quod ait: Quis accusabit electos Dei? de diabolo dicere, nullus est enim ita electus, & ita magnus quem ille non audeat accusare, nisi illum solum qui peccatum non fecit, qui & dicebat: Nunc uenit princeps huius mundi, & in me nihil inuenit, sed quamuis ille exeret nequitia præpositi sui, Deo iustificante, & delente iniquitate electorum suorum, quid proficiet acculator?

Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.) Sed cum Christus pro eis mortuus sit, imò potius à mortuis resurrexit & stet à dextris patris & interpellat pro his, quis eos poterit condemnare? Aliter: Videtur hoc contra Iudæos tacite loqui: Nunquid accusare poteritis fideles Christi uenientes ex gentibus, qui credentes gratiæ, mandata legalia prætermittunt, qui iusti signis & uirtutibus demonstrantur? Aut quis hos qui per regenerationem abluti & sanctificati sunt, pro pristinis audebit accusare, delictis, subaudiendum? Nunquid Deus qui iustificat, accusabit? Nunquid Christus uenientes in suis iustificationibus condemnabit, pro quibus mortuus est, & pro quibus interpellat patrem, & pro eis inestigabilis aduocatus adfuit? Interpellare enim patrem pro nobis dicitur, dum semper ei hominem, quem suscepit, quasi nostrum pignus ostendit.

Cum pro his, inquit, omnibus beneficijs, quæ consequuti sumus, fixi & radicati sumus in charitate Dei, quis nos ab ea poteri separare? Tribulatio si uenerit, dicemus ad Deum: In tribulatione dilatasti me: Angustia si fuerit, sapientiæ Dei & scientiæ latitudinem requiremus, in qua nos angustare non poterit mundus, sed per diuinarum mystice & spiritaliter scripturarum equi tabo amplissimos campos. Persequutionem si patior, & confiteor Christum meum coram hominibus, certus sum, quia & ille me confitebitur coram patre suo, qui in cælis est. Fames si adfuerit, turbare me non potest, habeo enim panem uitæ, qui de cælo descendit. Nuditas me non confundit, indutus sum enim Dominum Iesum Christum, Periculum non timebo, Dominus enim

August.
Psal. 4.

Matth. 10.

Ioan. 2.
Rom. 13.

A enim illuminatio mea, & salus mea quem timebo, Gladius terrere me non potest, habeo enim mecum gladium spiritus, quod est uerbum Dei, uiuens & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. Illius enim charitas qui nos dilexit & nostrum ad se rapuit affectum, cruciatum corporis & dolorem nos sentire facit, ideo ergo in his omnibus superamus. Videt enim posse hæc agere, ut à charitate Dei separemur. Mors & fortassis Angeli, & principatus, & uirtutes aduersantes nobis, sine dubio & præsentia, quæ sunt utiq; lubrica & caduca, sed & profundum, potest similiter intelligi, uita autem futura & altitudo & creatura, aliquo modo à charitate Dei separe nos conantur. Non ociosum uidetur exponere, nisi quis forte dicat hyperbolice hæc Apostolum dicere, hoc est, non solum per ea quæ accidere possunt, sed ne per ea quidem quæ uenire omnino non possunt, ullo pacto à Dei charitate desectimur.

Aug. Nemo nos inde separet minando mortem, id ipsum enim, quod diligimus Deum, mori non potest. Nisi dum non diligit Deum, cui mors ipsa est, non diligere Deum. Nemo nos inde separet pollicendo uitam. Nemo enim ab ipso fonte separet aquam. Nou separet Angelus. Non enim est Angelus, cum in hremus Deo, nostra mente potentior. Non separet uirtus, illa scilicet, quæ potestatem tenebrarum in hoc mundo tenet, toto mundo est omnino sublimior mens in hremus Deo. Non separent instantes molestiæ, hoc enim leuius eas sentimus quo ei à quo nos separet molliuntur arctius in hremus. Non separet promissio futurorum, nam & quicquid boni futurum est, certus promittit Deus, & nihil est ipso Deo melius, qui iam profecto bene sibi in hremus præsens est.

Certus sum enim.) Non dixit, opinor, sed certus sum quod fidei Christi non separet ab eius charitate, nec mors, nec uita, id est, nec persecutio, quæ nunc spem uitæ ingerit, nunc terrorem mortis intonat, neque potestas aduersa transfigurans se in angelum lucis, audienda est. Neq; fortitudines, quia uasa fortis diripiuntur, qui per Christum ligatus est.

Neq; altitudo, neq; profundum.) Id est, neq; Astrologia, neq; Negromantia, quia & illa altitudinem sursum, & ista infernum scrutantur deorsum.

Neque creatura alia poterit nos separet à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.) Etiam si alia creatura, id est, alterius regionis, quæ in alia rerum natura seposita sit, de inferis possit resurgere, separet nos à creatore, cui anima etiam morte iungenda est, non ualeret.

EVANGELIUM IOANNIS. CAP. XV.

Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio uobis. Iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiuì à patre meo, nota feci uobis. Nō uos me elegistis, sed ego elegi uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat. Ut quodcunq; petiueritis patrem in nomine meo det uobis.

Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos.) Ut quid enim nos dilexit Christus, nisi ut possimus regnare cum Christo? Ad hoc nos diligere debemus, ut habeamus Deum, & maneamus in Deo, & si sic qui se diligunt, Deum dicunt, & hæc est dilectio, ut sit Deus omnia in omnibus.

Maiorem hac dilectione, nemo habet quam ut animam suam ponat, quis pro amicis suis.) In hoc Christi dilectio supereminet in nos, quia uenit, ut animam suam poneret pro inimicis suis, ad hoc tamen ut ex inimicis faceret amicos, sed non omnium est necessarium, tamen omnium beneficium est in fratres. Qui ueram substantiam suam frateri in necessitate posito non tribuit, quomodo animam suam in persecutione daturus est pro fratre suo? Virtus uero huius charitatis est in pace sua distribuere pro Christi amore ut possit in perturbatione se ipsum tradere pro nomine eius.

G Vos

C Vos amici mei estis si feceritis, quæ ego præcipio vobis.) Magna est dignitas amicum esse Dei, sed videndum est, quibus gradibus ad hanc celsitudinē perueniatur. Subiungit: Si feceritis ea quæ ego præcipio vobis. Ac si aperte dicat: Gaudetis de culmine, pensate quibus laboribus uenit ad culmen. Magna est misericordia largitoris nostri, serui non sumus digni, & amici uocamur, ideo subiungit.

Iam non dicā uos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius.) Aliud est seruum timoris, aliud amoris, quæ duo exempli gratia ipsa ueritas in hoc eodem Euangelio exprimit, dicens: Seruus non manet in domo in æternum, filius autem manet. Filius uero seruit patri propter amorē, seruus autem propter timorem, de quo seruitio Dominus dixit: Iam non dico uos seruos, sed amicos, quia filij non serui, ideo & amici, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Nescit enim uoluntatem Domini sui, qui per timoris amaritudinem seruit Domino suo, & non per charitatis dulcedinem, quasi patri seruiat.

Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcūq; audiui à patre meo, nota feci uobis.) Quæ sunt omnia, quæ audiuit à patre, quæ nota fieri uoluit seruis suis, ut eos perficeret amicos suos, nisi gaudia internæ charitatis, nisi illa festa supernæ patrie, quæ nostris quotidie mentibus per adpirationem sui amoris inprimat, sed hæc cognitio, quæ nunc ex parte proficit, in illa plenitudine scientiæ perficietur, de quo Apostolus ait: Cum autem uenerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, hoc enim Dominus discipulis se fecisse dixit, quod facturus esse sciebat.

Non uos me elegistis, sed ego elegi uos.) Hæc est adfabilis gratia, quæ præuenit nos, ut simus amici ex seruis, ideo nobis non subrepat superbia, quasi pro nostris meritis aliquid acciperemus, dum filij iræ fuimus, nunc autem filij Dei per gratiam effecti sumus, sine qua nihil possumus facere, ut Paulo ante ipsa ueritas ait: Sine me nihil potestis facere.

Et posui uos, ut eatis & fructum adferatis.) Posui ad gratiam, plantauit ut eatis uolendo, fructus adferatis operando. Eat is enim uolēdo dixit: Quia uelle aliquid facere iam mente ire est, qualem uero fructum adferre debeant subiungit.

D Et fructus uester maneat, ut quodcūq; petieritis patrem in nomine meo det uobis.) Nomen filij Iesus est, Iesus autem saluator, uel etiam salutaris dicitur: Ille ergo in nomine saluatoris petit, qui illud petit, quod ad ueram salutem pertinet. Nam si id quod non expedit petitur, non in nomine Iesu petitur.

IN NATALI VNVS CONFESSORIS

Epistola Beati Pauli Apostoli ad Corinth. II. Cor. Cap. I.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui cōsolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi cōsolari eos, qui in omni præssura sunt per exhortationē, qua exhortamur & ipsi Deo. Quoniam sicut abundāt passiones Christi in nobis, ita & per ipsum abundat cōsolatio nostra, siue autem tribulamur pro uestra exhortatione & salute, siue cōsolamur pro uestra consolatione, quæ operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur, ut spes nostra firma sit pro uobis, scientes quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis, in Christo Iesu Domino nostro.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu &c.) Subintelligendum, Dñs noster benedicti Deum, quod consolationem ideo accipiunt sancti, ut ipsi alios cōsolentur.

Pater misericordiarum.) Id est, quia ex ipso nara est misericordia, & tamen iunior illo non est.

Et Deus totius consolationis, qui cōsolatur nos.) Ideo dixit totius consolationis, quia eos plene atq; perfecte in laboribus cōsolatur & cōsolatio cum tribulatione cōpensat,

A pensat, sicut dixit in Psalmo: Secundum multitudinem dolorum meorum cōsolationes tuæ dilectauerunt animam meam. Psal. 53.

In omni tribulatione & cōsolatione.) Id est, nō in aliquibus, sed in omnibus.

Ut possimus & ipsi cōsolari eos, qui in omni pressura sunt.) Id est, propterea nos liberat, ut ipsi possimus alios cōsolari, formam nobis dat alios cōsolandi & per exhortationem, qua ipsi per uoluntatem Dei alios cōsolamur, agnoscimus quod Deus neminem derelinquat, & multo magis in futuro remunerabitur, quos in præsentī seculo cōsolatur.

Quoniam sicut abundat passiones Christi in nobis.) Id est, passiones pro nomine Christi.

Ita & per Christum abundat cōsolatio nostra.) Per hanc cōsolationem & ipse in uia, manifesta uisione, sub tempore euocationis eruditur, & quando ipse uel Petrus de carcere liberabatur.

Siue autem tribulamur pro uestra exhortatione & salute, &c.) Id est, duplex nobis tribulationis est causa, uel dum salutem uestram, quæ Christus est prædicamus, uel dum exemplum tolerantiae uobis nostra afflictione præbemus.

Scientes quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & cōsolationis.)

Scientes, id est, spe firmissima retinentes.

EVANGELIUM LVCAE. CAP. XIII.

I quis uenit ad me, & nō odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus, & qui non baulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex uobis uolens turrim edificare, nonne prius sedens, computat sumptus quæ necessarij sunt, si habeat ad perficiendum? Ne posteaquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui uident incipiāt illudere ei dicentes: Quia hic homo cœpit edificare & non potuit consummare. Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit ad se. Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.

Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, &c.)

Percunctari libet, quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui iubemur & inimicos diligere, & certe de uxore ueritas dixit: Quod Deus iunxit, homo non separet, & Paulus ait: Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus Ecclesiam. Ecce discipulus uxorem diligendam præcipit, cum magister dicit: Qui uxorem non odit, non potest esse meus discipulus, nunquid aliud iudex nūciat, aliud præco clamat: An simul & odisse possumus & diligere? sed si uim præcepti perpendimus, utrumq; agere per discretionem ualemus, ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quo proximis nouimus diligamus, & quo aduersarios in uia Dei patimur odiendo & fugiendo nesciamus. Ut autem Dominus demonstraret hoc erga proximis odium, non de inaffectione procedere, sed de charitate, addidit protinus dicens: Ad huc & animam suam. Tūc etenim animam nostram odimus, cum eius carnalibus desiderijs non adquiescimus, cum eius appetitum frangimus, eius uoluntatibus reluctamur. Quæ ergo cōtempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic nimirū exhibere proximis nostris odij discretionem debemus, ut in eis & diligamus, quod Deus, & habeamus odio, quod in Dei nobis itinere obfistunt.

Et qui non baulat crucem suam, & uenit post me non potest esse meus discipulus.)

G 2 discipulus.)

C discipulus.) Crux quippe à cruciatu dicitur, & duobus modis crucem Domini bauiamus, cum aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram putamus. Qui enim dolor exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mēte. Baiulare etenim crucem & post Dominum ire, est uel carnis abstinentiam, uel compassionem proximo studio eternæ intentionis exhibere. Nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidem baiulat, sed ire post Dominum reculat. Quia uero sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio edificandæ sublimitatis adiungitur, cum dicitur:

Quis enim ex uobis uolens turrem edificare, nonne prius sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum? Omne quod agimus, præuenire per studium considerationis debemus. Ecce enim iuxta ueritatis uocem: Qui turrem edificat prius edificij sumptus parat. Si igitur humilitatis turrei construere cupimus, prius nos preparare cōtra aduersa huius seculi debemus. Hoc enim inter terrenū & cœlestē ædificium distat, quod terrenum ædificium expensas colligendo construitur. Cœlestē autem ædificium expensas dissipando ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus. Ad istud sumptus facimus, si & habitate relinquamus. Considerandum uero, quod dicitur:

Ne posteaquam posuerit fundamentum, & nō poterit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicentes: Quia hic homo cœpit edificare & non potuit consummare.) Quia iuxta Pauli uocem spectaculū facti sumus mūdo Angelis & hominibus, & in omni eo quod agimus, considerare occultos aduersarios nostros debemus, qui semper nostris operibus intendunt, semper ex nostro defectu gratulantur, quos Propheta intuens ait: Deus meus in te confido, non erubescam, neq; irideant me inimici mei. In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus solliciti uigilemus, ipsos irrisores patimur, quos ad malum persuasores habemus.

Psal. 26.

D Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit ad se. Alioquin ad huc illo longe agente, legationē mittens, rogat ea quæ pacis sunt.) Rex contra regem, ex equo uenit ad prælium, & tamē si se perpendit non posse sufficere, legationē mittit, & ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo nos lachrymis sperare ueniā debemus, qui in illo tremendo examine, cum rege nostro ex equo ad iudicium non ueniamus, quod nimirum cōditio, infirmitas & causæ inferiores exhibet, sed fortasse iam mali operis culpas abscedimus, iam praua quæq; exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Cum duplo ergo exercitū contra simulum uenit, qui nos uix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatione discutit. Et ideo dum adhuc longe, est legationem mittamus, rogemus ea quæ pacis sunt. Longe enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non uidetur. Mittamus legationem lachrymas nostras, mittamus misericordiae opera, mactemus in ara eius hostias placationis. Hæc est nostra legatio, quæ regem uenientem placat.

Sic omnis ex uobis, qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.) Manifestissime Dominus hæc conclusione docet, quid sit edificare turrem, uel cum rege fortiore facere pacem, suum uidelicet esse discipulum, præparare autem sumptus ad perficiendam turrem, & mittere legationem ad impetrandam pacem, nō esse aliud quam renunciare omnibus quæ possidet. Distat sanē inter renunciare omnibus & relinquere omnia. Paucorum enim perfectorumq; est relinquere omnia, curas mundi postponere, solis desiderijs eternis inhare. Cunctorum autem fidelium est renunciare omnibus quæ possident, hoc est, sic tenere, quæ mundi sunt, ut tamen per ea non teneantur in mundo habere rem temporalem in usu, eternam in desiderio, sic terrena regere, ut tamen tota mente ad cœlestia tendant,

IN

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uitam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem conseruatam in cœlis, uobis qui in uirtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo in quo exultabitis. Modicū nunc si oportet contristari in uarijs temptationibus, ut probatio uestre fidei multo præciosior sit auro, quod per ignem probatur. Christo igitur passo in carne & uos eadem cogitatione armamini. Quia qui passus est in carne, desit peccatis, ut iam non hominum desiderijs, sed uoluntate Dei, quod reliquum est temporis in carne uiuat. Deus autem omnis gratiæ, qui uocauit uos in æternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitq;. Ipsi gloria & imperium in secula seculorum Amen.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu &c.) Ita Deo patri laudes benedictionis refert, ut Dominum saluatorem nostrum & Deum esse monstrat & hominem. Cum enim dicit Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, Deum quidem: Domini nostri Iesu Christi appellat, quia ipsum Dominū Iesum hominem factū esse mminit. Patrem autē Domini nostri nominat, quia eundem Dominum nostrum Dei filium semper extitisse nō dubitat.

Beda.

Qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit in spem uitam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hereditatem, &c.)

B Iure benedicitur à nobis Deus, qui cum in nostris meritis generati fuisset ad mortem, sua nos misericordia regenerauit ad uitam. Et hoc per resurrectionem filij sui, scum in tantum nostram dilexerit uitam, ut illum pro hac mori disponderet, atq; eadem morte per resurrectionem destructa, spem nobis exemplumq; resurgendi monstraret. Mortuus est namq; ne nos mori timeremus, resurrexit ex mortuis, ut & nos per eum resurrecturos esse speraremus.

In hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem.) Incorruptibilem, inquit, propter uitam cœlestem, quæ nec senio, nec morbo, nec morte, nec aliqua mortificatio tangitur. Incontaminatam, quia nullus eam potest inmundus intrare. Immarcescibilem, quia nec in ipsis beatorum hominum mentibus, ex lōgo usu cœlestis illa conuersatio ualeat aliquando uilescere, quomodo præsentis seculi luxus & delitiæ solent, non nunquam diuina consuetudine & usu in fastidium uerti.

Conseruatam in cœlis, &c.) Conseruatam in uobis dicit, pro eo ut diceret: Conseruatam uobis, id est, ad hoc conseruatam, nūc ut uobis tempore præstituto reddatur in cœlis, uel certe conseruatam in cœlis, in uobis, quia qui dedit credentibus potestatem filios Dei fieri, ipse dedit eisdem potestatem, hereditatem ab eo, non merentes accipere, per seuerando usque in finem, ut salui sint. Et ideo conseruatam dicit: In illis hereditatem, quorum meritis iuuante Domino perueniendum nouit ad illam, quia qui non seruauerunt disciplinam patris, hereditatem ab eo non merentur accipere.

Qui in uirtute Dei, &c.) Et Dominus ait in Euangelio: In domo patris mei multe mansiones sunt, & iterum: Non est meum dare, sed quibus paratum est à patre meo. Paratae sunt ergo sedes in regno Dei, paratæ mansiones in domo patris, parata salutis in cœlis. Tantū faciat se dignū qui accipere desiderat. Sed quia suo tantum conamine dignus fieri suis uiribus, ad eternam nō potest uenire salutem, recte premititur, qui in uirtute Dei custodimini per fidem, neq; enim quisq; suæ libertatis potentia custodiri ualeat in bonis, sed illius per omnia quærendum est auxilium, ut perficiamur à quo initium bonæ actionis accepimus.

In quo exultabitis modicum, nunc si oportet contristari in uarijs tribulationi-

G 3

1047. 16.

Clationibus.) Quod dicit, in quo, significat in eo, quod hoc tempore nouissimo salus parata reuelabitur, de quo Dominus ait: Iterum autem uidebo uos & gauderit cor uestrum & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Modicum nunc sic oportet contristari, oportet, inquit, contristari, quia non nisi per tristitiam seculi labentis, & afflictiones potest ad gaudia eterna perueniri. Modicum autem dicit, quia ubi merces eterna retribuitur, breue uidebitur acleue totum fuisse, quod in seculi tribulationibus graue uidebatur & acerbum.

Vt probatio uestrae fidei multo preciosius sit auro, quod perit &c.) Et

Sap. 3.

sapientiae liber passiones sanctorum auro, quod per ignem examinatur, comparat, dicens: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus, & quasi holocaustum & hostiam accepit illos. Quae nimirum quasi in camino tribulationis fideles probauerit, hos in gaudio retributionis, quasi placibilem sibi hostiam adsumit. Et bene patientia sanctorum auro assimilatur, quia sicut in metallis preciosius auro aliquid non est, ita haec apud Dominum omni est laude dignissima, hinc etenim scriptum est: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Sicut enim aurum in fornace claufum ignibus examinatur, probatum uero foras, cuius sit fulgoris apparebit, ita fidelium constantiam inter fidelium quidem pressuras contemtilibis uidetur, ac fulta, sed ubi tempus retributionis, finito certamine, tribulationum adfuerit, tunc quantae lucis gloriae, quantum flammis passionum profecerit eorum uirtus ostenditur.

Psal. 115.

Christo igitur passo in carne & uos eadem cogitatione armamini.) Postquam exemplum resurrectionis dominicae & abluitionis nostrae, quae sit in baptismo de archa ac diluuij sacramento adstruxerat, reuertitur ad hoc quod dicere coeperat, hoc immitantes opus redemptoris nostri, inter bona quae facimus, patienter malorum nequitiam tolleremus. Notandum autem, quam districte loquens ait: Christo igitur passo in carne. Quia sicut beatus Ambrosius ait: Caro enim passa, diuinitas autem mortis libera, passioni corpus naturae humanae lege concessit. An uero mori diuinitas potest, cum anima non possit? Nolite, inquit, timere eos, qui cor post occidunt, animam autem non possunt occidere. Si ergo anima occidi non potest, quomodo diuinitas potest?

D Quia qui passus est in carne, &c.) Quisquis iustorum corpus suum ad martyrium persecutorum uolentiae subdit, nulli dubium, quin usque ad uitae suae terminum quantum humanae naturae possibile est sese à peccatis abstinet. Quid enim de peccati perpetracione, quid de carnalibus desiderijs cogitare, quid nisi uoluntatem Dei potuit animo uersare, qui uell ligno adfixus, uel lapidum ictibus circumdatus, uel de bestiarum morsibus subactus, uel ignium flammis superpositus, uel excorpiionum flagris perfossus, uel alio quolibet poenarum genere affectus, hoc tantummodo desiderare cogebatur, quando finito certamine coronam uitae perciperet. Talium ergo mentem beatus Petrus cupit semper imitari, cum proposito dominicae passionis exemplo, nos eadem cogitatione contra nequitiam prauorum, contraque uitiorum oblectamenta praecipit armari. Volens intelligi quod etiam nos in pace Ecclesiae quiescentes, si habitum patientis iudicamus, facile iuuante Domino lapsus uitamus peccatorum hominumque desideria cuncta diuinae uoluntatis subiugamus imperijs.

Estote itaque prudentes, &c.) Bene autem in orationibus uigilare iubemur, ut cum stamus ad orationem cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat. Nec quicquam animus praeter id solum cogitet quod praecat. Subripit enim frequenter hostis & subtiliter fallens praeces nostras à Deo auocat, ut aliud habeamus in corde, & aliud proferamus in uoce. Cum intentione sincera Deum debeat non solum uocis, sed animi sensus orare.

Ante omnia mutuum in uobis, &c.) Bene addit continuam, quia semper diligere ualemus, semper autem uigilare in orationibus fragilitate carnis obstat nequimus, ipsa autem charitas cuius insinectum haec foras aguntur, quae in interiori homine praesidet, semper ibidem haberi potest, quamuis in publicum non semper ostendi potest.

Si quis loquitur, &c.) Timens uidelicet, ne praeter uoluntatem Dei uel praeter quod in sanctis scripturis euidenter praecipit, uel dicat aliquid uel imperet, & inueniatur tanquam falsus testis Dei aut sacrilegus, uel introducens aliquid alienum à doctrina Domini, uel certe subditiuens & praeteriens aliquid eorum quae Deo placita sunt, cum ipse manifestissime praedicatoribus ueritatis, de his quos inbuerit, praecipiat dicens: Docentes eos seruate omnia, quae cumque mandauimus uobis, & ea enim quae ipse mandauit, non alia, & haec non ex parte sed omnia suis auditoribus ad seruanda tradere iubet.

Matth. ult.

Si

A Si quis ministrat tanquam ex uirtute, quam administrat Deus.) Tanto humiliter impendat quicquid proximo bonum omne quod potest, quanto certissime nouit, quae à semetipso non potest habere, quae impendat.

Vt in omnibus honorificetur Deus, per Iesum Christum.) Iuxta ipsius Iesu Christi praecipium, quo ait: Videte uestra opera bona, & glorificent patrem uestrum, qui in caelis est. Honorificatur ergo Deus in actibus nostris, cum omnia quae bene ac secundum uoluntatem eius facimus, non hoc nostris meritis, sed eius gratiae tribuimus.

Et cum apparuerit princeps pastorum.) Sicut enim dicit Christus Rex regum, Dominus Dominantium & princeps principum, & pastor pastorum, ita hic intelligitur Apostolus dixisse princeps pastorum.

Percipietis inmarcescibilem gloriae coronam.) Inmarcescibilem dicit, quia non inueterabitur. Coronam pro eternitate uitae cum praemijs sempiternis.

Deus autem omnis gratiae, qui uocauit nos in eternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passus.) Deus autem omnis gratiae, dicitur idem multiformis gratiae. Omne enim bonum quod habet homo, per gratiam accipit Dei, omnis enim gloria ab illo datur, iterum ad illum refertur.

Ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, ipsi gloria in secula seculorum.) Vocauit nos in eternam gloriam, id est, in uitam eternam, in Christo Iesu, id est, per incarnationem ipsius, siue uocauit, ut est illud: Venite ad me omnes qui laboratis, &c. Perficiet in fide & perseverantia bonorum operum, & in futuro cum dixerit generaliter omnibus sanctis suis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est. Siue confirmabit in fide solidabit in opere, cui est gloria & imperium in secula seculorum Amen.

Matth. 11.

Matth. 25.

EVANGELIUM LVCAE. CAP. XII.

B Intumbi uestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus uestris. Et uos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cum uenerit Dominus inuenit uigilantes. Amen dico uobis, quod praecinet se, & faciet illos discubere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, & ita inuenit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur ueniret, uigilaret utique, & non finiret perfordi domum suam. Et uos estote parati, quia qua hora non patetis filius hominis ueniet.

Intumbi uestri praecincti & lucernae ardentes.) Quia multos ostenderat, uel in toto seculo subditos, uel secularis intuitu commodi Domino seruientes, pulchre breuiterque suos docet, & lumbos praecingere, propter continentiam ab amore rerum secularium, & lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum uero sine & recta intentione faciant. Aliter, si lumbos praecingimus, cum carnis luxuriam, per continentiam coarctamus.

Lucernas autem ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus, redemptori etenim nostro unum sine altero placere nequaquam potest.

Et uos similes hominibus expectantibus Dominum suum, &c.)

Ad nuptias quippe Dominus abiit, qui resurgens à mortuis, ascendens in caelum, supernam sibi Angelorum multitudinem nouus homo copulauit, quia tunc reuertetur cum nobis iam per iudicium manifestatur, bene autem de seruis expectantibus subditur.

Vt cum uenerit & pulsauerit confestim aperiant ei.) Venit quippe esse ad iudicium properat. Pulsat uero cum iam per egritudinis molestias esse mortem uicinam designat, cui confestim aperimus, si huc cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non uult, qui exire de corpore trepidat, & uidere eum, quem contempsisse se meminit iudicium formidat.

Qui

C Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia letus iudicem sustinet. Et cum tempus propinque mortis agnouerit, de gloria retributionis hilarescit. Unde & subditur:

Beati serui illi quos cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantes.)

Vigilat qui ad aspectum ueri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operando quod credit. Vigilat quia se corporis & negligentia tenebras repellit.

Amen dico uobis, quod precinget se, & facit illos discumbere, & transiens ministrabit illis.) Precingit se, id est, ad retributionem preparatur, facit illos discumbere, id est, in eterna quiete refoveri. Discumbere quippe nostrum in regno quiescere est. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suae illustratione nos fatiat. Transiit dictum est, de iudicio ad regnum redit, uel certe Dominus nobis post iudicium transiit, qui ad humanitatis formam diuinitatis suae contemplatione nos eleuat. Et transire enim est in claritatis suae speculationem nos ducere, cum enim eum quem in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium uidemus.

Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, & ita inueniunt, beati sunt serui illi.) Prima uigilia prime uisus tempus est, id est, pueritia. Secunda adolescentia, uel iuuentus, quae auctoritate sacri eloquii unum sunt dicentis: Letare iuuenis in adolescentia tua. Tertia autem senectus accipitur. Qui uero uigilare in prima uigilia noluist, custodiat uel secundam, & qui conuertit a prauitatibus suis in pueritia neglexit, ad uias uitae, saltem in tempore iuuentutis euigilet. Et qui uigilare in secunda uigilia noluist, tertiae uigiliae remedia non amittat. Ut qui & in iuuentute ad uias uitae non euigilat, saltem in senectute respiciat. Ad excutiendam uero mentis nostrae desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem deducuntur, ut per haec animus ad suam custodiam suscitetur. Nam dicitur:

D Hoc autem scitote: Quonia si sciret pater familias, qua hora fur ueniret, uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.) Ex qua praemissa similitudine, etiam exhortatio subinfertur, cum dicitur:

Et uos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis ueniet.) Nesciente enim pater familias fur domum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, in prouisa mors ueniens carnis nostrae habitaculum irrumpit, & cum quem Dominum domus inuenerit dormientem necat, quia cum uentura damna spiritus minime prauidit, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si uigilaret, quia aduentum iudicis, qui occulte animam rapit, praecauens ei poenitendo occurrit, ne in poenitentia periret. Horam uero ultimam Dominus noster idcirco nobis uoluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illa prauidere non possumus, ad illam sine intermissione preparemur.

Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicitis hanc parabolam, an & ad omnes? Id est ad nos specialiter Apo. fideles, an & ad omnes qui saluandi sunt, dicitis.

Dixit autem Dominus: Quis putans est fidelis dispensator & prudens, quem constituet Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram.) Per mensuram tritici exprimitur modus uerbi. Alta etenim quae debent multis audientibus contigi, & uix paucis aperiri, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hinc Moses a secreto Dei exiens coruscantem faciem coram populo uelat, quia nimirum turbis claritatis intimae archana non indicat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen a communis aedificationis arte nunquam recedat.

Beatus ille seruus, quem cum uenerit Dominus eius, inuenerit ita facientem. Vere dico uobis, quia super omnia quae possidet constituet eum.)

Quanta inter bonos auditores & bonos doctores meritorum distantia, tanta est & premiorum. Hos enim adueniens, cum uigilantes inuenerit, facit discumbere, & transiens ministrabit eis. Illos autem cum uerbi annona familiae sibi creditae, fideliter, prudenterque dispensantes inuenerit, supra omnia quae possidet constituet, id est, supra omnia caelestis regni gaudia,

non

A non utique ut horum soli dominium teneant, sed ut eorum abundantius praeter ceteris sanctis eterna possessione fruantur. Qui enim docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

ALIVD EVANGELIUM. LVC. XIX.

Omo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum & reuertit. Vocatis autem seruis suis, dedit illis decem minas, & ait ad illos: Negociamini dum uenio. Ciues autem eius oderant illum: Et miserunt legationem post illum, dicentes: Nos

lumus hunc regnare super nos: Et factum est ut rediret accepto regno, iussit uocari seruos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Venit autem primus dicens: Domine, mina tua, decem minas acquisiuit, & ait illi: Euge serue bone & fidelis, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem ciuitates. Et alter uenit, dicens: Domine, mina tua fecit quinque minas, huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates, Et alter uenit dicens: Domine ecce mina tua, quam habui repositam in sudario, timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti, dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminasti, & quare non dedisti pecuniam meam ad mensuram? & ego ueniens cum usuris utique exegissem illam, & astantibus dixit: Auferte ab illo minam & date illi, qui decem minas habet, & dixerunt illi: Domine habet decem minas. Dico autem uobis, quia omni habenti dabitur, ei autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuertit.) Homo nobilis est ille, cui cecus supra clamabat: Fili David miserere mei, & uenienti Hierosolymam concinebant: O fana filio David. Benedictus qui uenit in nomine Domini Rex Israel. Longinqua regio, Ecclesia est ex gentibus, de qua idem homo nobilis loquitur: Ego autem constitutus sum rex ab eo, dicitur a patre: Postula a me & dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae, quae uidelicet hereditas ac possessio bifaria ratione regio longinqua uocatur, uel quia a sinibus terrae clamabat ad Deum, uel quia longe est a peccatoribus salus, & cum Deus ubique sit praesens, longe tamen ab eorum sensu, qui idola colunt, Deus uerus abest. Sed qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi.

Vocatis autem decem seruis suis dedit illis decem minas, &c.) Denarius numerus ad legem pertinet propter Decalogum, uocati itaque pater familias decem seruos, quia elegit discipulos per litteram Legis imbutos. Dat illis decem minas, quia legis dicta spiritualiter intellegenda reuelat. Post passionem quippe, resurrectionemque suam aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas: Mina quam Graeci μωνα uocant. C. dragmis appendit, & omnis scripturae sermo, quia uita caelestis perfectionem suggerit, quasi numeri centenari pondere fulgeat.

Et ait illis: Negociamini dum uenio.) Verba, inquit, legis ac prophetarum mystica interpretatione discussa, populis offerre, atque ab eis fidei confessionem, morumque probitatem recipite: iuxta quod Psalmista suis auditoribus praecipit dicens: Sumite Psalmum & date tympanum, hoc est, laudem predicationis in cordis in tentione percipite, & deuotionem operis in carnis castigatione redigite.

Ciues autem eius oderant illum, & miserunt legationem post illum dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.) Ciues impios Iudeos dicit, de quibus alibi protestatur: Nunc autem & uiderunt & oderunt & me & patrem meum, qui non solum praesentem usque

H ad mor.

ad mortem crucis oderant, sed & iam post resurrectionē eius, nouerūt persecutionē Apostolorū, & predicationem regni caelestis spreuerunt.

1048. 19.

Et factum est ut rediret accepto regno. Significat tēpus, quando in manifesti-
ma, & eminentissima claritate uenturus est, qui eis humilis apparuit, cum diceret regnum me-
um non est de hoc mundo.

**Quibus & iussit uocari seruos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quan-
tum quisque negotiatus esset, &c.)** Ut sciret, inquit, non quod eū quid lateat, cui ue-
rissime dictum est, Domine tu omnia scis, sed scire dicit, scire omnes faceret. Tunc enim omnium
opera & cogitationes palam omnibus ostenduntur.

Venit autem primus dicens: Domine mna tua decē mnas adquisiuit.)
Primus seruus, Ordo doctorū est, in circumcisionem missorū, qui unam mnam negociatus
accepit. Qui unum Deum, unam fidem, unum baptisma, unum Dominum praedicare iussus
est. Sed hęc eadem mna decem mnas adquisiuit, qui populum sub lege constitutum, sibi met
docendo sociauit.

**Et ait illi: Euge serue bone & fidelis, quia in modico fuisti fidelis, eris po-
testatem habens super decem ciuitates.)** In modico seruus est fidelis, qui
non adulterat uerbum Dei: Sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquitur, quicquid enim
in praesenti percipimus donorum, in comparatione futurorum, per paucum est, & modicum,
ciuitates autem decem, sunt animae per legis uerbum ad gratiam Euangelij uenientes, quibus
tunc iure glorificandus ille praeposit, qui eis pecuniam uerbi digne comendauerit.

Et alter uenit dicens: Domine, mina tua fecit quinque minas.) Seruus iste
cœtus est eorum, qui praepotio Euangelizare missi sunt, cui Dominus ad praedicandum eunti,
unam minam, hoc est, unam eandemque fidem quę & circumcisioni credita est praestiterat, sed hęc
quinque minas fecit, quia gentes corporis sensibus antea mancipatas, ad fidei Euangelicę grati-
am conuertit.

Et huic ait, & tu esto super quinque ciuitates.) Hoc est ex earum quas imbue-
ras animarum fide & conuersione, magnus sublimisq; fulgeto, qui eas a tenebris docendo
commutauerat, recte quinque ciuitatibus praefici memoratur, quia non de suis tantum, sed de
auditorum suorum, quos ad lucem uocauit profectibus honoratur.

Et alter uenit, dicens: Domine ecce mina tua, quam habui repositā, &c.)
Pecuniam in sudario quippe religare, est percepta dona sub otio lenti corporis abscondere, sicut
enim homines, hac sibi peruersitate blandientes, sufficit ut de se unusquisque ratioē reddat, quid
opus est alijs praedicare, ut etiam de ipsis rationem reddere quisque cogatur, cum apud Dominū
etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data nō est, neque auditio Euangelio dormierūt, quia per
creaturā poterat creatorē cognoscere, hoc est enim quasi metere, ubi non seminauit, id est etiam
eos impietatis reos tenere, quibus uerbum legis, aut Euangelij non ministratum est. Hoc autem
ueluti periculum iudicij deuitantes, pigro languore a uerbi ministracione cōquiescunt, hoc est,
quasi in sudario ligari, quod acceperunt.

Dicit ei, de ore tuo te iudico, serue nequam.) Seruus nequam uocatur, quia
& piger ac deses est, ad exercendum negotium, & prociac ac superbus ad accusandum Dominū
iudicium.

Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, &c.)

Quod putauerat se excusatione dixisse, inculpam propriam uertitur, si inquit durū & crudelē
esse me noueras, & aliena secta sectari, sibi que metere, ubi nō seminauerim, quare nō tibi istius-
modi cogitatio inculsit timorem? ut scires me mea diligentius questurum, & dares pecuniam
meam, siue argenti ad mensam. Vtrumque enim ἐργασίω, Græcus sermo significat: Eloquia
Domini, inquit, eloquia casta, argentum igne examinatum. Pecunia ergo & argentum, predi-
cacio Euangelij est, & sermo diuinus, qui dari debuit ad mensam, hoc est, promptis paratissimē
delium cordibus inuari, ad quam uidelicet mensam? id est, ad mentem auditorum, non alia
quam dominica est deferenda pecunia, ut omnis sermo docentis, scripturae sensum sequatur.
Nam quod hic Dominus non quam libet petuniam, sed suam dicit, nummularijs esse leneran-
dam, exponit Apostolus dicens: Si quis loquitur, quasi sermones Dei,

Et

A **Et ego ueniens cum usuris utique exegissem illam.)** Qui uerbi pecuniam
percipit a doctore emitque credendo, necesse est eam cum usuris soluat operando, ut quod audi-
tu didicit, exequatur & actu. In usura quippe pecunia etiam non data recipitur, uel certe de ac-
cepto uerbi senore usuras, qui ex eo quod audit, etiam alia studet intelligere, quæ necdum ex-
praedicatoris ore didicit.

**Et astantibus dixit: Auferite ab illo minam, & date illi qui decem minas
habet, & dixerunt ei: Domine habet decem minas.)** Recte amittit conlatā gra-
tiam, quam praedicando alijs communicare neglexit, ut ei augetur, qui in illa laborauit, & cū
regium crisma, quod superbiendo Saul amisit, David obediendo promeruit: Quod uero abla-
ta à nequam seruo mina ei, qui decem minas habebat, dari iussa est, mystice ut reor indicat, in-
terante plenitudine gentium, omnem Israel saluum futurum, & tunc abundantiam gratiæ spiri-
talis, quam modo nos tepenter exercemus, illius populi doctoribus esse conferendum.

**Dico autem uobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit, ei autem
qui non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.)** Hęc sententia ad August.

superiora respicit, docens & illum posse amittere munus Dei, qui habens habet, hoc est, bene
utitur, quę gratiarum mutatio, quoniam in hac uita geri solet, notandum, quod illud Domini
redeuntis examen, etiam nunc ex parte celebratum, sed tunc est uniuersaliter implendum. Coti-
die namque accepto à patre regno redit, quia peregrinantis in terra Ecclesiæ semper statum conspici-
t. Cotidie in tanto fidelium seruatorum numero, huic pecuniā negotiatio commodat. In
altero modum consummati operis examinat. Hunc fideliter prudenterque laborantem, amplio-
ris gratiæ munere donat, illum desidias molles, & marcida luxu otia sectantem, & eo quod de-
derat priuat.

**IN NATALI SANCTORVM PLVRIMORVM
martyrū, Lectio Epistolę beati Pauli Apostoli, ad Hebræos, XI. Cap.**

B **Antei per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti
sunt repromissiones, obturauerunt ora leonū, extinxerunt im-
petum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infir-
mitate. Fortes facti sunt in bello. Castra uerterunt exterorum,
acceperunt mulieres, de resurrectione mortuos suos. Alij autem distenti
sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectio-
nem. Alij uero ludibria, & uerbera experti, insuper & uincula, & carceres,
lapidati sunt, secti sunt, temptati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Cir-
cuiertint in melotis in pellibus caprinis. Egentes, angustiaci, afflicti, quibus
dignus nō erat mundus. In solitudinibus errantes, in montibus, & spelun-
cis, & in cauernis terræ. Et hij omnes testimonio fidei probati inuenti sunt
in Christo Iesu Domino nostro.**

S **Antei per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt, &c.)**
Est autem fides sperandarum rerum non apparentium, neque enim quod uidet, quis sperat,
sed quod non uidemus, per patientiam expectamus: Fides dici non potest, nisi cum circa eam,
quæ non uidentur amplius, quam circa ea, quæ uidentur fati factionem, quis haberet.

Obturauerunt ora leonum.) Hic de Daniele cum dicere puto
Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladij.) Hic autem de tri-
bus ueris eum dicere puto.

Conualuerunt de infirmitate.) Hic illud tempus dicit, quando reuersi sunt ex Ba-
bilonia, quod ait, Ex infirmitate, hoc esse puto ex captiuitate, quādo iam in disperatione erant
Iudaicę res, quando iam à mortuis nihil distabant.

Fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum.) Hic aperte de Ma-
chabæis dicere uidetur, quamuis & de Iosua, Samson, David, & his similibus intelligi potest.
H 2 Acceperunt

Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.) Ea que circa Prophetas prouenerunt dicit, Heli seum & Heliā significans, qui mortuos suscitabant.

Alij autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem.) Clarum est ergo, quia ut meliorem resurrectionem adipsicerentur, non enim talem, qualem resurrectionem acceperunt filij illarum mulierum. In hoc loco uidetur mihi, quia Ioannem significat & Iacobum, Distentio quippe dicitur decollatio, elegerunt enim magis mori, cum ipsi alios suscitarent, ut meliorem resurrectionem adipsicerent.

Alij ludibria experti, insuper & uincula & carceres.) Hec ideo dicit, ut quando aliquis in eadem causa, uel in eadem passione, aut tristitia detineretur, solatium ex similitudine compatientis accipiat. Ac si peiorem aliquam passionem ducas, si non ex eadem causa orta sit, si non pro iustitia patiaris nihil prodest. Beati enim ait Euangelium, qui persecutionem patiuntur, propter iustitiam.

Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt.) In hoc loco pluralem pro singulari numero posuit. Lapidatum enim iustum in ueteri testamento pro iustitia, tantummodo legitimus Naboth gezahelitam, sectum uero solummodo Isaiam, tentati uero & in occisione gladij mortui multi fuerunt.

Circuierunt in meloris in pellibus caprinis, egentes, angustiati, &c.) Hec omnia de filijs Prophetarum, qui in heremo conuersabantur, dici uidentur, de quibus testibus in nouo testamento fidelibus, Apostolus fidem facit, ut torpenti uerba corda ad exemplū sanctorum illorum inflammans excitet & recreet.

EVANGELIUM MATTHAEI. V.

Videns Iesus turbas ascendit in montem. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis.

Videns Iesus turbas ascendit in montem, & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius.) Si queritur quid significet mons, bene intelligitur significare maiora præcepta iustitiæ, quia maiora erant, quæ Iudæis data sunt. Vnus tamen Deus per sanctos Prophetas & famulos suos, secundum ordinatissimam distributionem temporum dedit maiora præcepta populo, quem timore adhuc alligari oportebat, & per filium suum maiora populo, quem charitate iam liberari conuenerat. Sedens autem docet, quod pertinet ad dignitatem magistrum & accedit ad eum discipuli sui, ut audiendis illius uerbis, his essent etiam corpore uiciniores, qui præceptis implendis animo propinquabāt.

Recte Deus excelsus in locum excelsum ascendit, ut hominibus excelsis prædicaret excelsa, & apertus lex noua in mente prædicatur, quia uetus Moysi in monte data est.

Et

A Et aperiens os suum, docebat eos, dicens.) In aperiendo enim os, ostendit profundum & occultum sermonem prolaturum suum, hic enim os suum dicitur aperire, quod prius Prophetarum ora aperuit.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.)

Nec aliunde incipere oportuit beatitudinem, siquidē peruentura est, ad summam sapientiam. Initium autem sapientiæ timor Domini, quoniam & e contrario, initium omnis peccati, superbia, quia propter hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum.

Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram.) Illam credo, de qua in Psalmis dicitur: Portio mea, in terra uiuentium. Significat enim quandam soliditatem & stabilitatem hereditatis perpetuæ, ipse enim est requies, & uita sanctorum. Mites autem dicitur, qui non resistunt malo, sed uincunt in bono malo.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.) Beati qui lugent peccata, consolabuntur spiritu sancto, qui propterea Paracletus, id est, consolator nominatur, ut temporalem amittentes, æterna lætitia perfruantur.

Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.)

Hic amatores dicit, ueri & in concussi boni, illo ergo cibo saturabuntur, de quo ipse Dominus ait: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem patris mei, ubi loquitur de iustitia, & illa aqua, de qua quisquis biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.) Beatos esse dicit: Qui subueniunt miseris, quoniam eis ita reponditur, ut de miseria liberentur.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.) Sicut alibi scriptum est, in simplicitate cordis, querite illum, hoc est enim mundum cor, quod est simplex cor, & sicut lumen hoc uideri non potest, nisi oculis mundis, ita nec Deus uidebitur, nisi mundum sit illud quod uidere potest.

Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur.) In pace perfectio est, ubi nihil repugnat, & ideo filij Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo. Pacifici autem in semetipsis sunt qui omnis animi sui motus componentes sunt regnum Dei. Hic conuenit illud Poeticum: Pax animam nutrit, retinet concordiam pacem. Pax reprimit litem, concordēs necit & idem. Lis pacem meruit, refugit discordiam pacem. Odia pax pellit, castum pax nutrit amorem.

Beati qui persecutionem patiuntur, propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.) Non qui propter iniquitatem, sed propter Christianæ unitatis diuisionem, nam & Agar passa est, à Sara persecutionem, & illa erat sancta quæ faciebat, illa iniqua quæ patiebatur: Signanter addidit propter iustitiam, multi enim persecutionem propter sua peccata patiuntur, & non sunt iusti. Simulq; considera, quod octaua ueræ circuncisionis beatitudo martyrio terminatur.

Beati estis cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me.) Illud maledictum contemnendum est, & beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur, unde & specialiter diffiniunt, quæ sit beata maledictio, omne dicens maledictum aduersum uos mentientes propter me, ubi ergo Christus in causa est, ibi optanda maledictio.

Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis.) Nescio quis hoc nostrum possit implere, ut laceretur obprobrijs, fama nostra, & nos exultemus in Domino, hoc qui uanam sectatur gloriam implere non potest. Gaudere igitur & exultare debemus, ut merces nobis in cœlestibus præparetur. Eligenter in quodam uolumine scriptum legitur, ne quæras gloriam, & non dolebis cum ingloriosus fueris.

In cœlis dictum est, in spiritalibus firmamentis, ubi habitat sapientia, iustitia, unde & Apostolus, inquit, conuersatio uestra in cœlis est: Cum dicit, Beati pauperes, auaritiā repellit. Beati mites, iram, & indignationem excludit. Beati qui lugent, seculi tristitiam quæ mortem operatur repugnat. Beati qui esuriunt, gulam, siue omnium deliciarum cupiditatem, per iunium retundit. Beati misericordes, humiliter conpatiendo iecit. Beati mundo corde,

H in forn-

Matt. 5.

Psal. 26.

Ioan. 6.

Hiero.

August.

Fulgentius.

August.

Philp. 2.

Hiero.

fornicationem & omnem corporis inquinamentum fortiter extorqueat. Beati pacifici, uanam gloriam, pacis dilectionem humiliat. Beati qui persecutionem, accidiam omnemq; discurrendi amorem abiicit.

IN NATALI VIRGINVM,

Euangelium Matthæi Cap. XIII.

Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius uadit & uendit uniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnũ cœlorũ homini negociatori, quæretũ bonas margaritas. Inuenta autẽ una præciosa margarita, abiit & uendidit omnia quæ habuit & emit eam. Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium cõgreganti. Quã cum impleta esset educetes & secus littus sedentes, elegerunt bonos in uasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exhibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & uetera.

Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius uadit & uendit uniuersa quæ habet, & emit agrum illum.) Crebris parabolarum obscuritatibus retardatũ commaticam interpretationẽ excedimus, ut prope de alio interpretationis genere, ad aliud transisse uideamur. Thesaurus iste, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi aut Deus uerbum est, qui in carne Christi uidetur absconditus, aut sanctæ scripturæ, in quibus reposita est noticia saluatoris, quẽ cũ quis in eis inuenit, debet omnia istius seculi emolumenta contemnere, ut illum possit habere, quem reperit. Quod autem sequitur, quem cum inuenit homo abscondit, idcirco dicitur, non quod hoc de inuidia faciat, sed quod timore seruantis, & nolentis perdere, abscondat in corde suo, quem pristinis prætulit facultatibus.

Iterum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas, Inuenta autem una præciosa margarita, abiit & uendit omnia quæ habuit, & emit eam.) Alijs uerbis id ipsum, quod supra dicitur, bonæ margaritæ, quas quærit insitor, Lex & Prophetæ sunt, & notitia Veteris Testamenti, unum autem est præciosissimum margaritum, scientia saluatoris, & sacramentum passionis illius, & resurrectionis archanum. Quod cum inuenit, homo negociator, similis Pauli Apostoli omnia legis, Prophetarumquẽ mysteria, & obseruationes pristinas, in quibus inculpate uixerat, quasi purgamenta cõremnit, & quisquillas, ut Christum lucifaciat. Non quod inuentio nouæ margaritæ, condemnatio sit ueterum margaritarum, sed quod comparatione eius, omnis alia gemma sit uiliior.

Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregati. Quam cum impleta esset educetes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in uasa sua, malos autẽ foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exhibunt angeli & separabunt malos de medio iustorum, &c.) Impleto Hieremiæ uaticinio docentis: Ecce ego mitto ad uos piscatores multos, postq; audierunt Petrus & Andreas Jacob, & Ioannes filij Zebedi se quimini me, & faciam uos piscatores hominum, contexuerunt sibi ex Veteri ac Nouo Testamento sagenam Euangelicorum dogmatum, & miserunt eam in mare huius seculi quæ usq; hodie in medijs fluctibus tenditur capiens de salis & amaris gurgitibus, quicquid incidit, id est, de bonis ho-

minea

A mines & malos & optimos pisces & pessimos, cum autem uenerit consummatio & finis mundi, ut ipse infra manifestus disserit, tunc sagenæ extrahetur ad littus. Tunc uerum discernendorum piscium inditium monstrabitur, & quasi in quodam quietissimo portu boni mittentur in uasa cœlestium mansionum, malos autẽ torrendos & excicandos gehennæ flamma suscipiet. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.) Ad Apostolos propriæ sermo est, & illis dicitur: Intellexistis hæc, quos non uult audire tantum, ut populum, sed intelligere, ut magistros futuros.

Ideo omnis Scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & uetera.) Instructi erant Apostoli Scribæ & Notarij saluatoris, qui uerba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus regnorum cœlestium sacramentis, & pollebant opibus patrifamilias, eijcientes de thesauro doctrinarum suarum noua & uetera, ut quicquid in Euangelio prædicabant legis & Prophetarum uocibus comprobarent: Vnde & sponsa dicit in Cantico canticorum noua cum ueteribus fratrulis meis seruauit tibi.

EVANGELIUM MATTHÆI. XXV.

B Simile est regnum cœlorum decem uirginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes: Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus non sumplerunt oleum secum. Prudentes uero acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, ecce sponus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguntur. Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & uobis: Ite potius ad uendentes & emite uobis. Dum autem irent emere, uenit sponus, & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissimæ uero ueniunt & reliqua uirgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico uobis, nescio uos. Vigilate itaq; quia nescitis diem neq; horam.

Simile est regnum cœlorum decem uirginibus.) Dum enim regnum constat, quia reproborum nullus ingreditur, quæritur, cur fatuis uirginibus simile esse prohibetur, sed sciendum est, quod sæpe in sacro eloquio regnum cœlorum præsens Ecclesia dicitur, de quo & alio loco Dominus dicit: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius, id est, de præsentis Ecclesia omnia scandala, Vnde & alibi dicit: Qui soluerit unum de mandatis istis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum, id est, in Ecclesia. Ergo & hic in decem uirginibus præsens signatur Ecclesia. In quinq; autẽ corporis sensibus, unusquisq; substitit. Geminatus autem quinarium, denarium perficit. Et quia ex utroq; sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem uirginibus similis denuntiatur, in qua quia mali cum bonis, & reprobi cum electis admixti sunt, recte similis uirginibus prudentibus & fatuis esse perhibetur.

Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes.) Videntur itaq; mihi quinq; uirgines significare, quinq; partitam continentiam carnis illecebris. Continendus est enim animi appetitus à uoluptate oculorum, à uoluptate aurium, à uoluptate olfaciendi, gustandi, tangendi, sed quia ista continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur interiori gaudio continentia, partim coram hominibus tantum, ut gloria humana capiatur. Quinq; dicuntur sapientes, & quinq; stultæ, utraq; tamen uirgines, quia utraq; continentia est, quæ uis diuerso fomite gaudet.

H iij Hanc

Hiero.

Hier. 16.

Grego.

Matth. 13.

Hanc Parabolam decem uirginum fatuarum atq; prudentium, quidā simpliciter in uirginibus interpretantur. Quarum alix iuxta Apostolum, & corpore & mente sunt uirgines: Alix uirginitatem tantum corporum referuantes, uel cætera opera non habent proposito suo similia, uel parentum custodia referuantes, nihilominus mente nupserunt: Sed mihi uidetur, non ad uirginalia corpora, sed ad omne hominum genus per comparationem pertinere, tam Ecclesiasticos quàm Iudæos atq; Hæreticos, qui idcirco uirgines appellantur, quia in unius Dei notitia gloriantur.

Quæ accipientes lampades suas.) Lampades autem sunt, quia manibus testantur opera, quæ secundum istam continentiam fiunt: Dicitur est autem, ut luceant opera uestra coram hominibus.

Exierunt obuiam sponso & sponsæ.) In sponso enim nomine, Christus intelligitur, de quo Euangelium dicit: Non ieiunabunt filij sponsi, quamdiu cum illis est sponfus. Ergo, non possunt qui Christiani non sunt, sponso Christo uenire obuia. Vnum corpus dixit, utriusq; sexus, sponsi & sponsæ, sed quid in Dominum, quid in Ecclesiam conueniat, rationem cognoscimus, sicut alibi: Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento. Vnum corpus dixit, id est, Christum & Ecclesiam.

Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum.) Multi enim quamuis de Christi bonitate plurimum sperent, gaudium tamen non habent, dum continenter uiuunt, nisi in laudibus hominum, non ergo habent oleum secum. Nam ipsam lætitiā oleo significari arbitror: Propterea unxit te, inquit, Deus Deus tuus oleo lætitiæ, qui autem non propterea gaudet, quia Deo intrinsecus placet, non habet oleū secum.

Per oleum quippe, nitor gloriæ designatur. Vascula autem, nostra sunt corda, in quibus seruimus cuncta quæ cogitamus. Fatuæ autem uirgines oleum secum non sumunt, quia gloriā intra conscientiam nō habent, quia plerumq; bona in se opera, cum electis & reprobis ostendunt, sed soli ad sponsum ueniunt cum oleo, qui de his quæ foris egerint intus gloriam requirunt, unde per Psalmistā quoq; de sancta electorum Ecclesia dicit: Omnis gloria eius filij regis intus.

Prudentes uero acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus.)

Lætitia bonorum operum in corde atq; conscientia posuerit. Sic & Apostolus monet: Probat autem se homo, inquit, & tunc in semetipso habebit gloriam, & non in altero.

Prudentes oleum in uasis habent, quia nitorem gloriæ intra conscientiam retinent. Paulo autem testante, qui ait: Gloria nostra, hæc est testimonium conscientiæ nostræ.

Morā autem faciente sponso dormitauerunt omnes, & dormierunt.)

Omnes dicit: Quia ex utroq; genere continentium hominum, siue eorum, qui de bono suo opere Deo tribuunt gloriam, siue eorum, qui in laudibus hominum ad quiescunt, moriuntur hoc interuallo temporis, donec sub aduentu Domini, fiat resurrectio mortuorum.

Dum uenire Iudex ad extremum iudiciū differt, electi & reprobi, in mortis somno sopiuntur. Dormire etenim mori est, ante somnum uero dormire, est ante mortem à salute languescere, quia per pondus egritudinis, peruenit ad somnum mortis. Consequenter autem dicitur dormierunt, quia postea suscitandi sunt.

Media autem nocte, &c.) De aduentu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicij subrept, ut prouideri non ualeat, quando uenit, quippe cum ipse Dominus dicat: De die autem illa, & hora nemo scit. Et Apostolus ait: Dies autem Domini tanq; fur in nocte ita ueniet. Per angelorum clamorē, & tubas præcedentiū fortitudinem, Christi resonauit aduentus, Traditio Iudæorum est, Christum media nocte uenturum in similitudinē Aegyptij temporis quando Pascha celebratur est, & sanguine agni postes nostrorum frontium consecratis sunt: Vnde or traditionem Apostolicam permansisse, ut in die uigiliarū Paschæ, ante noctis medium, populos dimittere non liceat, sed expectantes aduentum Christi stent in Ecclesia.

Tunc surrexerunt, &c.) Tunc omnes uirgines surgunt, quia electi & reprobi à somno suæ mortis excitantur, lampades ornant, quia sua secum opera numerant, pro quibus gratiā recipere beatitudinem expectant.

Apertauerunt lampades suas, id est, rationes reddendas operum suorum. Oportet enim nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illic recipiat unusquisq; quod gessit in corpore, siue bonum siue malum.

Fatuq;

Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo iustro, quia lampades nostræ extinguiuntur.) Quid est autem quod tunc à prudentibus oleum petit nisi quod in aduentu iudicis, cū se intus uacuas inuenerint testimonij foris quærit. Ac si à sua fiducia deceptæ, proximis dicant, quia nos quasi sine opere repelli conspiciatis, dicite de nostris operibus, quid uidistis: Sed lampades fatuarū uirginum extinguntur, quia earum opera quæ clara hominibus foras apparuerunt, in aduentu iudicis intus obscurantur, & ad retributionē non ueniunt, quia pro eis receperunt ab hominibus laudes, quas amauerunt.

Quæ lampades suas quæruunt extingui, ostenderunt eas ex parte lucere, & tamen non habere lumen in deficiens, nec opera perpetua. Si quis igitur habet animam uirginalem, & amorem pudicitæ, non debet mediocribus esse contentus, quæ cito exolefunt, & extoro caumate are fiunt, sed perfectas uirtutes sequatur, ut lumen habeat sempiternum.

Responderunt prudētes, dicentes: Ne forte nō sufficiat nobis & uobis.) Vnquisq; enim pro se rationem reddet, nec alio testimonio quisq; adiuuatus apud Deū, cui secreta cordis apparent. Et uix sibi quisq; sufficit, ut ei testimonium perhibeat conscientia sua.

In illo enim die, quod tamen de quibusdam in pace Ecclesiæ quiescentibus loquor, sibi metipso testimonium uniuersusq; uix sufficit, quanto minus & sibi & proximo: ubi & protinus per increpationem subdunt.

Ite potius ad uendentes & emite uobis.) Non consilium dedisse putandæ sunt sed crimina eorū ex obliquo commemorasse.

Venditores quippe olei, adulatores sunt, qui enim accepta qualibet gratia, uanis suis laudibus nitorem gloriæ offerunt, quasi oleum uendunt, de quo profecto oleo psalmista dicit. Oleum autem peccatoris, non inpinguet caput meum.

Dum autem irent emere, uenit sponfus, & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.) Euntibus autem illis, uenit sponfus, id est, inclinantibus se illis in ea quæ foris sunt, & solidis gaudere quærentibus, quia gaudia interna non nouerunt. Venit ille qui iudicat, & quæ paratæ erant, id est, quibus bonum coram Deo testimonium conscientia perhibebat. Intrauerunt cum eo nuptias, id est, ubi munda anima sempiterno Dei uerbo se cuncta copuletur. Clausa est ianua, id est, receptis illis, qui sunt in angelicam uitam mutati. Omnes enim resurgemus, inquit, sed non omnes inmutabimur. Clausus aditus regnum cælorum: Non enim post iudicium patet præcum, aut meritorum locus: O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habet, quod dicitur, uenit sponfus: quid dulcedinis? Intrauerunt cū eo ad nuptias, quid amaritudinis. Et clausa est ianua. Quanta uero tunc erit electorū lætitiā, qui de eius merentur uisione gaudere, cum eo simul ad nuptias intrare, qui & in sponsi nuptias gaudent, & tamen ipsi sunt sponsa, quia in illo æterno regni thalamo, uisioni nostræ Deus coniungitur, qui scilicet uisio nunquam in perpetuum amoris sui amplexibus euellatur. Tunc regni ianua lugentibus clauditur, quæ modo poenitentibus cotidie aperitur. Erit namq; tunc poenitentia, sed fructuosa iam non erit, quia nequaquā tunc ueniam inuenit, qui modo aptum ueniens tempus perdit.

Notissimæ uero timentium & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.) Egregia quidem in Domini appellatione confessio, idemque repetitum indicium fidei est, sed quid prodest uoce inuocare, quem operibus neges.

Ibi iam à Deo non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire, quod iussit. Qui tempus congruum poenitentiae perdidit, frustra ante regni ianuam cum præcibus uenit.

Non dictum est, quod emerint oleum, & ideo intelligendæ sunt nullo iam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustijs & magnis afflictionibus redire ad implorationem Dei, sed magna est eius seueritas, post iudicium, cuius ante iudicium in effabilis misericordia prærogata est.

Attilæ

August.

Psalm. 44.

Grego.

August.

Grego.

Grego.

Matt. 24.

1. Thess. 5.

Grego.

August.

Grego.

Hiero.

August.

Grego.

Aug.

Grego.

Psalm. 140.

B

Aug.

1. Cor. 15.

Hiero.

Grego.

Aug.

D. ZMARAGDI COLLECTIONES.

C
Hiero. At ille respondens ait: Amen dico uobis, nescio.) Nouit Dominus qui eius sunt, & qui ignorat ignorabitur. Nescit Dominus operarios iniquitatis.
Grego. Præces offerunt sed nesciuntur, quia tunc uelud in cognitos Deus deserit, quos modo suos per uitæ meritum non agnoscat.

1. Timoth. 2.
1. Cor. 14.
August. Vigilate itaq; quia nescitis diem neq; horam.) Si sciret quisq; de præsentis seculo, quo tempore exiret, aliud tempus uoluptatibus atq; aliud poenitentiae aptare potuisset, sed qui poenitentiae uitam spondit peccanti, diem crastinum non promissit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quæ nunq; possumus præuidere.

Non modo illius ultimi temporis quo uertur est sponsus, sed suæ quisq; dormitionis die & horam nescit. Quisquis autem paratus est, usq; ad somnum, id est, usq; ad mortem, quæ omnibus debetur paratus inuenietur, etiam cum illa uox media nocte sonuerit, qua omnes euigilaturi sunt. Quod uero sponso & sponsæ dixit obuiam uenisse uirgines, sic intelligendum putato, ut ex ipsis uirginibus, confitetur, ea quæ dicitur sponsa, tanq; si omnibus Christianis in Ecclesiam concurrentibus filij ad matrem concurrere dicantur, cum ipsis filijs congregatis, constat ea quæ dicitur mater.

COLLECTIONVM D. ZMARAGDI

in Epistolas & Euangelia, de tempore
& de sanctis, Finis.

ARGENTORATI APVD GEORGIVM

Vlricherum Andlanum, Mense Martio, Anno

M. D. XXXVI.

THEODORITI EPI

SCDPI CATHOLICI SECTAE PRAESIDIUM
LIBRI QUINTI DE CONVERSIS IN BAPTISMA

HAB. A

~~SECRETUM~~

CATALOGUS EPISCOPORUM IN TRACIA ET
ALIA PARTIA BULGARICA ET ORTHODOXORUM, QUI NON
SUNT IN PARSIBUS ILLIS, QUI IN ILLIS HABENT

DE ASSISTENTIA ET STATUTIS EK GREGORII
CONSTITUTIONUM

PAULUS ABAS IOANNES NIKIFORUS
ANNO M. D. XXXVI

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

CAPITA NARRATIONIS EARVM RERV:
QVAE HIS LIBRIS CONTINENTVR.
IN PRIMO EXPONITVR.

- 1 Historiæ occasio.
- 2 Exordium sectæ Arianae.
- 3 Enumeratio præcipuorum Episcoporum.
- 4 Alexandri Episcopi Alexandrinæ ecclesiæ, Epistola ad Alexandrū Constantinopolitanum Episcopum.
- 5 Arii Epistola ad Eusebium Nicomedensem Episcopum.
- 6 Eusebii Episcopi Nicomedis Epistola ad Paulinum Episcopum Tyri.
- 7 Nicæa illa ingens Synodus.
- 8 Index factionis Arianae ex scriptis Eustathij & Athanasij.
- 9 De Meletio Aegypto. A quo Meletiani nunc quoque restant, & Synodica Epistola de eodem.
- 10 Epistola imperat. Constantini ad absentes Episcopos de actis consilij. De frumento donato ecclesijs & alijs uirtutibus imperatoris.
- 12 Epistola Eusebii Cæsariensis Episcopi de exposita fide Nicææ.
- 13 Redargutio maledictiæ huius temporis Arianae ex scriptis Eusebii Cæsariensis Episcopi.
- 14 De interitu Arii ex Epistola Athanasij.
- 15 Epistola Constantini de ædificijs ecclesiarum.
- 16 Alia Epistola eiusdem de parandis sacrae scripturæ libris.
- 17 Alia eiusdem Epistola ad Macarium Episcopum Hierosolymitanum, de ædificatione diuini templi.
- 18 De matre Constantini Helena, & studio in extruendo templo illius.
- 19 Transitus illegitimus Eusebii Nicomedensis.
- 20 Epistola Constantini contra Eusebium & Theogenium ad Nicomedenses.
- 21 De fraudulentis aduersus sanctum Eustathium Antiochenum Episcopum Consilij factionis Eusebiana.
- 22 De hæreticis successoribus Antiochiæ sancti Eustathij.
- 23 Fides Indorum.
- 24 Deductio ad pietatem Iberorum.
- 25 Epistola imperatoris Constantini ad Saporem Regem Persarum.
- 26 Insidiæ structæ sancto Athanasio.
- 27 Epistola imperatoris Constantini ad Alexandrinos.
- 28 Alia aduersus Athanasium Episcopum.
- 29 Epistola imperatoris Constantini ad Synodum.
- 30 De Synodo Tyria.
- 31 Templi Hierosolymitani dedicatio, & exilio sancti Athanasij.

De testa

CAPITA HISTORIÆ ECCLES.

- 32 De testamento beati imperatoris Constantini.
- 33 Imperatoris defensio.
- 34 Mors Imperatoris.

IN LIBRO SECVNDO.

- 1 Reuersio sancti Athanasij.
- 2 Epistola Constantini imperatoris Constantini F. ad Alexandrinos.
- 3 Peruersio imperat. Constantij, de recta fide.
- 4 Secundum exilium beati Athanasij, & Gregorij substitutione ac morte.
- 5 De Paulo Constantinopolitano Episcopo.
- 6 De Macedonio, & secta illius.
- 7 Synodus Sardicena.
- 8 Libellus Synodicus à congregatione illa Episcopali missus ad alios orbis terrarum Episcopos.
- 9 De Euphrata & Vincentio Episcopis, & illis Antiochiæ paratis insidijs.
- 10 Abdicatio Stephani.
- 11 Epistola Constantij ad Athanasium.
- 12 Secundus reditus sancti Athanasij.
- 13 De tertio illius exilio ac fuga.
- 14 De Georgio, & Alexandriae perpetratis malis.
- 15 Synodus Mediolanensis.
- 16 Colloquium Liberij Rom. Episcopi, & imperat. Constantij.
- 17 De exilio & reuocatione sancti Liberij.
- 18 Synodus Ariminensis.
- 19 Epistola Synodica de actis ad imperatorem Constantium.
- 20 Alia Epistola ad Constantium.
- 21 De Synodo celebrata Nicææ in Thracia, & expositio fidei illius.
- 22 Tomus Synodicus à Damaso Romano, & occidentalibus Episcopis missus ad Episcopos Illyricos de Ariminensi Synodo.
- 23 Athanasij scriptum de eadem Synodo.
- 24 De fraudulentia Leontij Episcopi Antiocheni, & libertate Flauiani, ac Diodori.
- 25 De nouatione Eudoxij Episcopi Germanicensis, & Basilij Ancyranis, ac Eustathij Sebastiani studio aduersus illum.
- 26 De altera Synodo inducta Nicææ.
- 27 De Synodo coacta Seleuciæ in Isauria, & quæ contigerint Constantino poli orthodoxis.
- 28 Synodica Epistola aduersus Aëtium.
- 29 Qua de causa Eunomiani recesserint, ab Arianis.
- 30 De obsidio urbis Nisibis, & Apostolica administratione Iacobi Episcopi.

Synodus

CAPITA HISTORIAE ECCLES.

- 31 Synodus Anthiochena, & quæ acciderint ibidem sancto Meletio.
32 De Eusebio Episcopo Samosatensi.

IN LIBRO III.

- 1 Imperium Iuliani.
- 2 Iulianum à puero educatū in uera pietate ad impietate appulsum fuisse.
- 3 Quomodo primum occultam impietatem mox detexerit.
- 4 Reuersio Episcoporum.
- 5 Ordinatio Paulini.
- 6 Iulianum non mansuetudine, sed inuidia temperasse à manifesta cade piorum.
- 7 Quantum obtenta potestate ab illo ausi in pios fuerint Græci.
- 8 Leges lætæ aduersus Christianos.
- 9 De exilio sancti Athanasij & fuga.
- 10 De Apolline Daphnæo, & sancto Babyla.
- 11 De Theodoro confessore.
- 12 De publicatione sacrorum, & frumenti ademptione.
- 13 De Iuliano auuulo Imperatoris, & alijs impijs.
- 14 De filio sacerdotis.
- 15 De Iuuento & Maximo Romanis.
- 16 De Valentiniano qui postea Imperium gessit.
- 17 De alijs confessoribus.
- 18 De Artemio duce.
- 19 Publica Diaconissæ chori, & libertas digna Deo.
- 20 Iudæorum instituta ædificatio, & diuinitus illis inflicta plaga.
- 21 Expeditio in Persas.
- 22 De libertate magistratus Berrocensis.
- 23 Prædictio pædagogi.
- 24 Libertas sancti Iuliani monachi.
- 25 Cades imperatoris Iuliani in Persia.
- 26 Deprehensa Magia post mortem illius Carris.
- 27 Inuenta capita in Regia Antiochena.
- 28 Publica festiuitas Antiochenorum.

IN LIBRO IIIII.

- 1 Imperium Iouiani & pietas.
- 2 Reuersio sancti Athanasij.
- 3 Epistola Synodica Athanasij ad imperatorem Iouianum.
- 4 Restitutio frumenti ecclesiastici.
- 5 Mors imperatoris.
- 6 Imperium Valentiniani, & cõmunicatio illius cum fratre Valente.
- 7 Ordinatio Ambrosij Episcopi Mediolanensis.

Epistola

CAPITA HISTORAE ECCLES.

- 8 Epistola Valentiniani & Valentis de Coëssentialitate ad Asianos.
- 9 Libellus Synodicus de fide Consilij Illyrici.
- 10 De Audianorum hæresi.
- 11 Hæresis Meffaliana.
- 12 Declinatio ad hæresim Valentis.
- 13 Exilia uirtute clarorum Episcoporum autore Valente.
- 14 De Eusebio Episcopo Samosatensi, & Antiocho presbytero, & diacono Euoleio.
- 15 De pijsimo seruore Samosatensium.
- 16 De S. Barfa Episcopo Edeffeno, cūq; eo pulsus clericis.
- 17 De persecutione Edeffena.
- 18 De Eulogio & Protogene presbyteris Edeffenis.
- 19 De S. Basilio Episcopo Cæsariensi, & molitione erga ipsum Valentis & præfecti Modesti.
- 20 Mors S. Athanasij, & ordinatio Petri.
- 21 Expulsio Petri, & inductio Lucij Ariani.
- 22 Expositio gestorum Lucij Alexandria de Epistola Petri.
- 23 De Mabia duce Sarracenicæ & ordinatione Mosis monachi.
- 24 De ijs quæ audaciss. gesta sunt Constantinopoli.
- 25 Quomodo Flauianus & Diodorus orthodoxorū ecclesiã collegerit Antiochia.
- 26 De sancto Aphraate monacho.
- 27 De sancto Antonio magno.
- 28 De alijs illius temporis illustrib. monachis.
- 29 De Didymo Alexandrino, & Ephraim Syro.
- 30 Episcopi hoc tempore illustres in ponto & Asia.
- 31 Quid de bello Valens scripserit magno Valentiniano, & responsio de se de illius.
- 32 Pietas Terentij Comitæ.
- 33 Libertas Traiani Legati.
- 34 De Isatio monacho Constantinopolitano.
- 35 De Britannionis Scythici Episcopi libertate.
- 36 Expeditio Valentis in Gothos, & persoluta pœna impietatis.
- 37 Vnde error Arianus ad Gothos peruenerit.

IN LIB. V.

- 1 Pietas Imperatoris Gratiani.
- 2 Reuersio Episcoporum.
- 3 Contentio Paulini & nouatio Apollinaris Laodicensis, Meletijq; philosophia, & diuinum studium.
- 4 De Eusebio Episcopo Samosatensi.
- 5 De Theodosij legati uirtute.

De imperio

CAPITA HISTORIAE ECCLESIAE

- 6 De impetio illius & uisis per somnum.
- 7 Quinam principes fuerint nobiles factionis Arianae.
- 8 Synodus Constantinopolitana.
- 9 Liber Synodicus Constantinopolitanorum.
- 10 Liber Synodicus Damasi Romani Episcopi, contra Apollinarem & Timotheum.
- 11 Alius contra diuersas sectas.
- 12 Mors Gratiani & Tyrannis Maximi.
- 13 De Iustina matre Valentiniani, & insidijs structis Ambrosio.
- 14 Quae significarit Maximus Tyrannus Valentiniano iuniori.
- 15 De scriptis Theodosij Imperat. super eadem re.
- 16 De Amphilochio Episcopo Iconij.
- 17 De caede Thessalonicensi.
- 18 Libertas Ambrosij, & pietas imperatoris.
- 19 De Placilla Augusta.
- 20 Seditio Antiochena.
- 21 De subuersione sanorum simulachralium in toto orbe terrarum.
- 22 De Theophilo Alexandrino Episcopo, & in destructione fani quid acciderit.
- 23 De Flauiano Episcopo Antiocheno & dissensione occidentalium propter Paulinum.
- 24 Tyrannis Eugenij & uictoria Theodosij in fide.
- 25 Mors Theodosij Imperatoris.
- 26 De Honorio Imperatore, & Telemacho monacho.
- 27 De Arcadio Imperatore, & ordinatione Ioannis Chrysostomi.
- 28 De libertate digna Deo huius Episcopi.
- 29 Quae fana in Phoenicia destruxerit.
- 30 De ecclesia Gothorum.
- 31 Quomodo Scythis prospexerit, & Marcianistas fuerit infectatus.
- 32 De postulatis Gainae, & contradictione Ioannis.
- 33 Legatio Ioannis ad Gainam.
- 34 De motibus Ioannis causa concitatis.
- 35 De Theophilo Episcopo Alexandrino.
- 36 De poenitentia inimicorum Ioannis & reliquis ipsius relatis Constantinopolim.
- 37 Fides Theodosij posterioris, & sororum ipsius.
- 38 De Theodoro Episcopo Antiocheno.
- 39 De persecutione & confessione Christianorum in Perside.
- 40 De Theodoro Episcopo Mopsuestia.

FINIS.

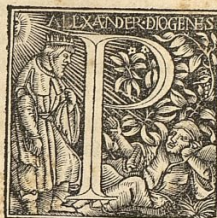
Eis Θεοδορίτου ιστορίαν, Ιωαχέμου.
 Πολλά τύπων που χαλκείων ἐς ἀγλαὰ ἔργα
 Ἐν δὲ καὶ οὐ μεγάλης ἔξοχα ταῦτα βίβλος
 Ἡ γ' ὀχυρὰς ἱερέως σέμι' ἐξαγόρευσε κύροιο
 Πράγμα, καὶ θεὸς ἔθεος ἰσορίαν.
 Εἰθ' ἂν ριὰ δὲ πλεῖς ἔχομεν, τὰ δὲ νῦν τις ἀπὸ ραῖς
 Λοιπὰ γ' ἂν ὡς σπυρδής ἄξια θῆναι ὀλίγης.

IN HISTORIAM THEODORITI.

Qualia sint quem nunc damus aspice scripta libelli,
 Et sit iudicium qui legis ista tuum.
 Non qua nostra tenus Latio donauit opella,
 Sed qua res ueterum, factaq; prisca refert.
 Haec melius fieri censeres potuisse, putasq;
 Non esse ingenij laude polita satis.
 Sic sunt ut cernis, sed qualicumq; reponas
 Non nullo haec poteris ponere scripta loco.
 Non solum quoniam ueteres, gestasq; loquuntur
 Res ignorata turpiter historia,
 Qua nil parte potest sperni, sed & his quia pauca
 Ante quis, inuenias, quae meliora ferat.
 Optima quae non sunt saepe optima reddidit egestas,
 Fiunt cumq; alijs non bona, sola bona.

A ECCLESIASTICAE

HISTORIAE THEODORITI EPISCOPI CY-
RENSIS LIBER PRIMVS.

ICTORES cum ueteres historias, in tabulis & parietibus exprimunt, simul oculis hominū delectationem, simul memoriā rerum gestarum uigorem diuturnitatemq; conciliant. Scriptores autem non in tabulis sed libris, neq; coloribus sed flosculis orationis illa cōplexi, eo firmiorem & perseverantiorē memoriā rerū gestarum praestant, quō minus ipsorū opera quam pictorū iniuriā temporis obnoxia reperiūtur. Hac de causa & ego quā deest huc deesset historia Ecclesiastica, persequēda suscepi, cū indignum ducerem, clariss. rerum quā expositionis singularem utilitatem haberent, decus obliuione spoliatum esse pati, cumq; ob hoc ipsum ad hunc laborem subeundum saepe multumq; me amici hortarentur. Ego uero cum uiribus meis opus hoc aestimo, sanē admodū uereor in manus ipsū sumere, fretus tamen illo ambitioso largitore etiā honorū, iam non dubito aggredi maiora quā sustinere posse uidear. Ac Eusebius quidē Palaestinus, historiam à sanctis Apostolis orsus, composuit earum rerum narrationē quae accidissent ab illo tempore, usq; ad religiosum regnum Constantini: at ego finem hystoriae Eusebianae nostrae principium sum facturus.

Cap. 1.

Sublatis scelere & impietate refertis tyrannis, Maxentio Maximino & Licinio, ecclesiae perturbatio sedata fuit, excitata ab illis furis, quasi procellis tempestatum, tum consecuta est tranquillitas stabilis, uentorum represso turbine. Quam quidem confecit laudatiss. rex Constantinus, uocatus ad imperium non per homines, sed planē ut Apostolus, diuinitus. Leges enim tulit, quibus simulachrorum cultus tolleretur, instaurationes uero ecclesiarum iuberentur: in super fide ornatos praesides in prouincias misit, quibus sacerdotum honorem commendans, interitum interminatus est horum insectatoribus. Illis igitur temporibus non solum subuersae ecclesiae restituebantur, sed nouae etiam ampliores excitabantur, nostraq; pars inter haec gaudio & latitū exultabat, aduersa autem humilitate & tristitia deiciebatur. Nam simulachrorū fanis clausis & silentibus, in ecclesijs omnia festis conuentibus celebra erant. Sed spiritus ille improbitatis uniuersa & inuidia, humani generis furiosus persecutor, uisam in hoc secundo cursu ecclesiam ferri pati non potuit, omniaq; mouit artium & malitia suae consilia, annitens ut demergere posset ecclesiam, cuius clauum tene

ret creator & dominus huius uniuersi. Intelligebat autem Græcos errores detectos & deprehensas esse uarias fraudes dæmonum, maximamq; hominum partem ab adoratione creaturarum, ad laudem creatoris deuenire, ideoq; non magis manifestum aduersus deum saluatorem nostrū suscipiebat bellum, sed peculiari sua fraude adoriri parabat, inuentis administris, Christiani quidem nominis quibusdam, sed ambitionis & uanæ gloriæ seruis. Quorum usus opera, non paucos in pristinos errores retraherbat, non quidem ut rursus adoratio creaturarum induceretur, sed creator potius cum his ut participaretur: quorum initia, & semina zizanix nūc deinceps explicabimus. Alexandria urbs est max. & multitudine hominū abundans, caput non modo Ægypti, sed etiam Thebaicæ & Libycæ regionis. In hac ecclesiā habenas, post Petrum illum uictoria compotem, qui te stimonijs corona redimitus fuit sub impijs illis tyrannis, nō longo tempore Achillas rexit. Cui successit Alexander, prædatus ille Euangelicæ doctrinæ propugnator.

Cap. II.

HIs temporibus Arius qui esset in cœtu ordinēq; presbyterorum, haberetq; autoritatem interpretandi diuinas scripturas, cum uideret gubernaculum sacerdotij cōmissum esse Alexandro, impatiens inuidiæ quæ exagitabatur, stimulorum, quarere cepit discordiæ & pugnarum occasiones. Et quamuis omnium calumniarum telam perumperet uiri dignitas & laudabilis administratio, tamen quiescere eū inuidia non sinebat. Hunc igitur nactus hostis ueritatis ecclesiæ undas per ipsum mouit & concitauit, impulitq; ut palam Apostolicæ Alexandri doctrinæ refragari auderet. Ipse quidem Alexander secutus diuinas scripturæ uoces, assererat eiusdē esse dignitatis filiū cum patre, habereq; eandē cū genitore suo essentiam: at Arius contra ueritatem pugnans, creationem & factum opus appellabat, addens illa, Erat aliquādo cū non esset, quæ melius ex ipsius scriptis poterunt cognosci. Hæc non modo in Ecclesijs assiduo docebat, sed etiam in externis cœtibus ac conuentibus & domatim differēs, sublegebat quotquot ualebat. Alexander autem patronus Apostolicæ doctrinæ, primum cum monendo instruendoq; conabatur à proposito abducere, uerum ubi uidit furere, & uulgo præconia facere impietatis, ordine eum sacerdotali mouit. Audierat enim diuinam legem clamātem: Si tibi oculus tuus dexter offendiculo fuerit, erue illum & abijce abs te.

Cap. III.

Gubernabat tum ecclesiam Romanam Siluester qui Militiæ successerat. Huic principalis sacerdotij honores post Marcellinū in persecutione præstantissimum collati fuerant. Antiochiæ aut tyranno defuncto, paceq; parta ecclesiarum, Vitalius surrogatus, extruxit in antiqua urbe dirutam à tyrannis ecclesiam, quem excipiens Philogonius, seruore pro pietate suo Licinnij temporibus declarato, quod deerat ædificationi compleuit.

Auit. Sed Hierosolymorū ecclesia commissa fuerat post Hermonnam Marcario, uiro digno beatitudine nominis sui, & multiplicibus bonis ornato: quibus ipsis temporibus Alexander Constantinopoli ad sacerdotij functionē prouectus Apostolicis donis nitebat. Tunc igitur Alexander episcopus Alexandriæ ecclesiæ, cernens Arium præsidēti cupiditate furere, & captos maledicentiæ illius impietate, conuocare, priuatimq; habere conciones, indicauit præsidibus ecclesiarū huius per literas blasphemias. Ego etiam inferam huic loco epistolam quam misit cognomini suo, qua dilucide omnia quæ ab Ario mouerētur, exposita sunt. Ne quis suspicetur in his narrationibus à me quicquam confictum esse. Addam post hanc & Arii epistolam, & deinde aliorum quoque quas historia series requiret, cum ut testimonium dicant ueritati expositionis, tum ut planius illa res explicentur.

Cap. IIII.

Epistola missa ab episcopo Alexandrino ad suū cognominem. Reuerendiss. fratri concordiq; Alexandro, Alexander in domino salutem.

Improborum cupida potentia & opum uoluntas semper insidiari conuenit propinquis administrationibus, si quæ potiores uidentur, neque unus est aut simplex horū prætextus oppugnandæ Ecclesiasticæ pietatis. Agitati enim furore diabolicæ efficacix, incōp obuiā uoluptatē ruentes, resiliētes ab omni pietate, cōculcant diuini iudicij metū: de quibus ego malè affectus necesse habui significare pietati uestræ, ut huiusmodi cauere possitis, ne quis audeat uestras quoq; administrationes tentare, siue ipse, (est enim hominum ueneficæ & fraudulentæ simulationis genus) aut per literas speciose compositas: quibus abstrahi à simplici & sincera fide obseruatores illius possint. Arius igitur & Achilles cum nuper coniurassent Coluthi ambitionem amulati longè etiam superarunt. Ille enim hos ipsos accusans suæ improbæ uoluntati habuit quod prætenderet: hi uero Christiana in eo nundinatione animaduersa, obstinatione summa Ecclesiastico se iugo subduxerunt, sibiq; latronum specubus comparatis, cōtinuè in ipsis congregantur. Noctūq; & die ibidē in detrectandi cum Christo tum nobis studio exercentur. Qui totam Apostolicam pietatis assertionem culpantes, Iudaico instituto officinam aperuere Christiani belli, negantes diuinitatem Saluatoris nostri, facientesq; illū clamoribus suis similem aliorum uulgo. Et colligentes omnem salutaris illius dispensationis, abiectio nis causa nostra, mentionem, hinc constituere conantur præconium impietatis suæ, auersa oratione ab illius in principio diuinitate & paterna gloria infinita. Itaq; confirmantes impiam Græcorum Iudæorumq; de Christo opinionem, in primis uenantur laudem illorum: instruente ea quæ rursus in uobis ipsi prosequuntur, & quotidianis seditionibus ac motibus nostrū statum perturbantes. Idem & lites intendūt nobis, in interpellatione mulier

cularū in honestarū quas circūuenerē, & Christianismo obtrebant discursio-
 nibus suarum iuuenularum, quā omnes regiones urbis inuoluunt in-
 famibus deceptionibus suis. Insuper & irruptā Christi tunicam, quā scin-
 dere non fuit carnificibus cōsiliū, ausi ipsi sunt discernere. Quocirca nos
 pro uitā & scelerati conatus illorum merito, quamuis seriuscule, quod igno-
 rationi nostrā tribuendum, cōmunibus suffragijs remouimus eos ab ec-
 clesiā eius quā Christi adorat diuinitatem consortio. At ipsi hostilibus cir-
 cumfationibus studentes declinarunt ad socios sententiā functionisq̄
 nostrā, consilij quidē pacis, & concordiaē specie simulata: re uero ipsa hoc
 agentes, ut afficiant cōtagio morbi sui affabili sermone aliquos, & expressis
 literis blandiusculis illorū eos quos iam seduxere cōfirmant, ne poenitētia
 peccatorum suorū, obruti impietate, ducantur, quasi suffragantes consen-
 tientesq̄ habeant episcopos. Minime autē fatentur actionum suarū & do-
 ctinā peruersitatem, quā causa fuit cur eos à nobis remoueremus: sed uel
 silentio illa tegunt, uel etiā fraudulenter figmentis orationū adumbrā-
 ita fit ut persuasibilibus & à scurrilitate non alienis sermonibus, inuol-
 uentes pestilentem doctrinā, auferant expositum quēq̄ seductioni, neq̄
 desinant apud omnes calumnias struere pietati nostrā. Vnde fit ut non
 nulli subscribentes literis, ipsorum in ecclesiam tamen recipiantur. Quod
 ipsum, ut opinor, factum, collegarum nostrorū magnopere reprehensionī
 obnoxium est, cum enim hoc non permittit Apostolica regula, tum diabo-
 lica efficaciam illorū erga Christū hoc ipso facto exardescit. Quapropter ni-
 hil contatus ego ò amici, erexi me ad iudiciū infidelitatis istorū. Qui dicūt,
 fuisse cū nō esset filius Dei, factūq̄ posterius, qui prius nō fuisset, ita quidē
 factū, quādocunq̄ factus sit, ut omib. fieri cōcessum sit hominibus. Cūcta
 enī aiunt Deū fecisse ex nihilo, cōprehēdētes in omniū rationaliū creatio-
 ne etiā filiū Dei. His consentaneū est quod addūt, Natura esse mutabili, ca-
 pacemq̄ uirtutis ac uitij. Et illa posita creatioe omniū ex nihilo, factas scri-
 pturas euertunt, quibus sempiternitas ipsius declaratur, quibusq̄ cōproba-
 tur, immutabilitas Verbi, itemq̄ diuinitas sapientiaē Verbi, quā ipsa Chri-
 stus sunt. Conceditur ergo, inquiunt, furia istā, & nobis filios Dei fieri, per
 inde atq̄ ille. Scriptū est enim filios progenui & amplitudine extuli. Cum
 autē opponitur eis quod mox dicitur: Ipsi uero me reprobauerūt, quod cer-
 te naturale nō est saluatoris natura immutabilis. Tum uero omni deferta
 pietate, respondent, cum praescientia sua & prauiisione cognouisset de
 ipso Deus, nō reprobaturū se, ideo ex omnibus unū elegisse. Non enim na-
 tura filium, neq̄ aliquā eius praeceteris filijs praerogatiuā fuisse, Nam na-
 tura negant illū esse dei filiū, aut aliqua cū eo proprietate coniunctū. Hūc
 autē qui & ipse esset natura mutabilis, cum uitā & morum moderatione ac
 cultu ad deteriora, nequaq̄ conuerteretur, elegisse Deū, ut si eodem con-
 tendisset Paulus aut Petrus, nullum futurum inter horum filietatem fuis-
 se discrimen

Epiphanius le-
 gitur ex eius, nō
 ex ecclesia.

ἐπιφάνιος
 Epiphanius.

ὁ ὁσῆς ὄντι
 φύσεως
 ἀπὸ πέντα
 malim.

D. se discrimen. In scripturas etiam bacchantur, ut uesana sententiā istam pro-
 bent, afferentes quod in Psalmis de Christo dicitur, ad hunc modum: *Di-*
lexisti iustitiam & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus deus tuus, oleo
lætitiāe praecōfortibus tuis. QVOD autem filius Dei neq̄ ex nihilo geni-
tus sit, neq̄ fuerit unquā cum ille nō esset, satis instruere nos Ioannes Euā-
gelista poterit, ita scribēs de illo. Unigenitus filius qui est in sinu patris. Vo-
lens enim prudenter docere Diuinus magister, res duas inseparabiles inter
se: nempe patrem, & filium, sic est eloquutus ut diceret ipsum in sinu esse
patris. Praeterea non numerari inter creata de nihilo Verbum Dei, ex eo
ostenditur, quod idem Ioannes ait, omnia per ipsum facta esse. Nam pecu-
liarem propriamq̄ ipsius substantiam declarauit, cum dixit: In principio
erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, si enim per ipsum fa-
cta sunt omnia: quomodo is qui factis, ut essent largitus est, ipse ali-
quando non fuit? Non enim quod alia fecerit, eiusdem esse cum illis na-
tura, ullius ratio definit. Si quidem & ipsum Verbum fuit in principio, &
omnia per ipsum facta sunt, Contrarium enim esse, QVOD EST, uide-
tur, ijs quā ex nihilo facta sint, & ualde distare. Illud enim ostendit nullum
inter patrem ac filiū esse interuallū: neq̄ quod animus cogitatione sua ima-
ginari possit. Hoc uero de nihilo conditū mundum, iuniorem habet & re-
centem substantiā genituram, quam essentietatem omnia acceperint à pa-
tre per filium. Defixis igitur oculis in Dei Verbi profundum illud ERAT,
& excedens omnem genitorum considerationem, attentione summa Ioan-
nes, noluit eius creationē generationem uel nominare: ne eorundē quidem
elementorum complexione in uoce facientis & factorum uti ausus: non
quod Verbum ingentium esset: solus enim ingentium pater: sed quia lon-
gē ultra captum refugeret non Euangelistarum, sed fortasse etiam angelo-
rum, unigeniti Dei ineffabilis substantia: non ratus, ut existimo, ponendos
inter studiosos pietatis eos qui auderent huc usq̄ interrogando progredi,
propter subiectionē huius dicti: altiora te ne quare, et sublimiora ne expen-
das. Nam si aliorū multorū quā sine dubio imperfectiora sunt, cognitio,
hominū cōprehensionī nō patet: quale est apud Paulū: Quā oculus nō ui-
dit, & auris nō audiuit, & in cor hominis non ascendere, quā praeparauit
deus diligētib. se. Sed & sidera negat deus Abrahā posse numerare: itēq̄
arenam maris & guttas imbris, quis, inquit, numerauerit. Hāc igitur cum
ita sint, quā curiositas fuerit exquirere substantiam Verbi dei, ullius mor-
talium: nisi alicuius forte atra bile perciti. De qua dicit spiritus propheti-
cus: generationē eius quis enarrabit? Quā & ipse saluator noster omniū
bonorum in hoc mundo columnarum animos exonerare stūdiuit. Qui-
bus uniuersis dicitur secundū naturā cōprehensionē illius nō esse, soli q̄ pa-
tri reseruatā huius diuinissimi arcani scientiā. Nemo em̄ nouit, quis sit fi-
 lius

Apostolos sen-
 tit.

lius, ait, nisi pater. Et patrem nemo nouit, nisi filius. De quo & patrem arbitror dicere, Arcanum meum mihi & meis. Esse autem insanum de nihilo sentire factum filium, temporali cum processu, ipsum a se DE NIHILO demonstrat: et si ne intelligunt quidē uocis suae dementes isti, uesaniam. Aut enim temporali dominio induci oportet, id quod dicitur, NON ERAT, seu DE NIHILO, aut seculorum aliquo interuallo. Si igitur uerū est hoc OMNIA per ipsum facta sunt, Nimirū omnia secula, tempus, interualla & illud ali quando, in quibus reperitur quod aiunt: NON ERAT, per ipsum facta sunt. Quam autem fidei rationem habet dicere aliquando non fuisse factorem temporum, seculorum, momentorū. Cum quibus certe illud NON ERAT confusum est. Non enim incomprehensibile tantum sed etiam stultissime cogitatu, autorem alicuius rei, eius ipsius generationis posteriorem perhibere. Nam secundū ipsos praecedit uniuersitatis huius opificem sapientiam dei illud interuallum, quo nondum genitum fuisse filium a patre asserunt, mentiente secundū ipsos & scriptura quae pronuntiat illum primogenitum uniuersae creationis. Congruentia cum his proclamat & uocalis. Paulus de illo sic, inquitens. Quē fecit heredem omnium, per quem & secula creauerat. Sed & in ipso fundata sunt omnia in caelis, & super terram, uisibilia & inuisibilia, siue principatus, seu potestates, siue dominationes, seu solia. Omnia per ipsum & in ipso fundata sunt, & ipse est ante omnia. Cum igitur summa cum impietate hoc DE NIHILO constitutum sit, sequitur necessario patrem esse patrem: pater autem est praesens filio, quo ipso & paternum nomen inuenit: semper autem praesente filio semper ille est perfectusque pater, in nullo defectu cuiusquam boni: qui nequaquam temporaliter neque ex interuallo, nec de nihilo genuit unigenitum filium. Iam nonne est dictum nefarium aliquo tempore non sapientiam dei: quae, inquit, ego eram apud illum concinnatrix, ego eram qua delecta batur. Quid hoc? Dicere aliquando potentiam Dei, aut Verbum ipsius mutilatum. Non illa quae filium iudicant & patrem figurant, non fuisse? Nam qui negat esse resplendentiam gloriae, aufert & primitiuam lucem, cuius est illa resplendentia. Item si Dei imago semper non fuit, ne ille quidem cuius imago est Deus, sempiternus. Quin etiam si non sit character substantiae Dei, eueritur & ille qui ab hoc omnino figuratur. Vnde licet intelligere, fidelitatem saluatoris nostri nullam penitus habere, cum aliorum filietate communitatem. Quemadmodum enim ineffabilem substantiam illius incomparabili excellentia praestare omnibus quibus ipse uitam concesserit, ostendimus, ita & filietas eius, quae est secundum naturam paternae diuinitatis, non dicenda praestantia, antecellit eos qui per ipsum adoptione filiorum nomen consecuti sunt. Ipse enim immutabili natura perfectus & per omnia opulētus, nulliusque indigens. Hi uero in utraque parte mutabiles eius auxilium desiderant. Quō enim progredi ulterius sapientia dei possit: quid uel amplius

A amplius capere ipsa ueritas, aut uerbum deus: Incrementum ne fecerit uita, & uera lux? Quae si fieri nequeunt, quanto magis naturae repugnat sapientiam fieri capace stultitiae: Aut dei potentiam infirmitati implicari? Verbum ne euanesceat incogitantia? aut uerae luci tenebras obuersari? Cum ex hoc ipso Apostolus dicat: Quae communitas est luci ac tenebris: Quae uel consonantia Christo cum Belial? At Salomo fieri non posse ait, ut uel cogitatione comprehendatur uestigium serpentis in petra, quae est iuxta Paulum Christus. Sed creaturae illius tam homines quam angeli benedictionem accepere, ut progressionem facere possint, in uirtutis & legitimum mandatorum exercitio, ne peccatis irretiantur. Itaque & dominus non ster, cum natura sit filius patris, ab omnibus adoratur. Verum qui spiritu seruitutem excusserint, per uirtutem & progressionem adepti spiritum adoptionis beneficio naturalis filii, efficiuntur ipsi filii adoptiui. Ipse autem Germanam peculiaremque & naturalem ac eximiam filietatem, Paulus ita demonstrauit loquens de deo. Qui quidem proprio filio non pepercit, sed pro uobis, nempe non naturalibus filijs, tradidit ipsum, ut enim differentia notaretur inter non proprios filios, ipsum proprium appellauit. In Euangelio uero sic. Hic est filius meus dilectus, in quo est complacentia mea. In Psalmis autem ait Dauid: Dominus dixit ad me filius meus es tu, quo uerus filius demonstratur, cum praeterea nullos esse significetur. Quid autem illud? Ex utero ante luciferum genui te. An non planē indicat naturalem filietatem paternae generationis? Quam ille ut naturam peculiarem, non honestate cultusque uitae ac morum sit consecutus: ideoque & inconcussam retinet eam unigenitus filius patris. At rationalium filiorum adoptionem, quae natura non sit, sed uitae honestatis & beneficij diuini scriptura mutabilem esse agnoscit. Videtes enim filij dei filias hominum accepere sibi uxores, & quae sequuntur. Item filios genui & amplitudine extuli, ipsi uero reprobauerunt me, scimus per Esaiam esse a Deo dictum, praetemitto multas quae afferre liceat, importunum enim uideretur pluribus commonere concordas doctores. Et uos diuinitus instructi estis, neque ignoratis, hanc nuper inimicam Ecclesiae pietati doctrinam Ebionis esse & Artemae, & emulationem Antiochenam Pauli Samosatensis, qui consilio & iudicio omnium undique episcoporum ab ecclesia remoti fuerunt. Hanc excipiens Luciano excludus a cetero Ecclesiastico longissimo tempore, fuit trium Episcoporum. Quorum impietatis fece exorta protulere, nunc se isti assertores DE NIHILO Stolones illorum Arius & Achilles, quaque cum his facit improborum turba. Et tres in Syria haud scio quomodo creati episcopi, approbatione sua igni illi inspirantes, de quibus referretur iudicium arbitrio uestro. Atque hi salutaris passionis, abiectionisque & inanitatis, quaeque illius dicitur paupertas, horum igitur & quae alia translata in se propter nos nomina suscepit, ea me